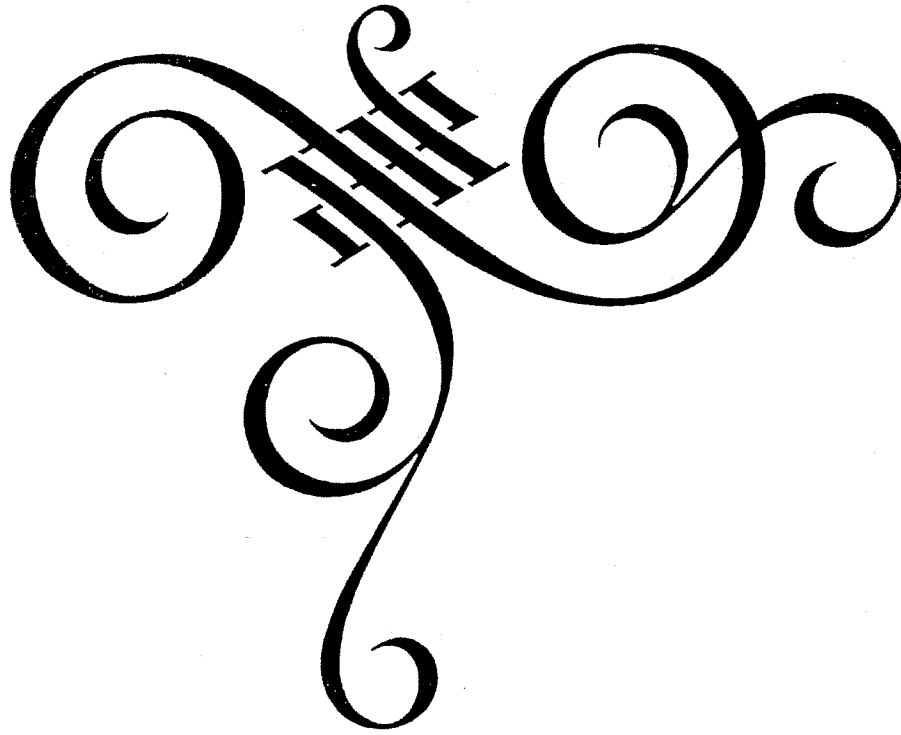

Thomas Kyd / PŘELOŽIL
BŘETISLAV HODEK

Španělská tragédie

aneb Jeronimo už zase třestí

DRAMATIS PERSONAE

ANDREŮV DUCH
POMSTA
ŠPANĚLSKÝ KRÁL
DON CYPRIAN, vévoda kastilský, jeho bratr
LORENZO, vévodův syn
PORTUGALSKÝ MÍSTOKRÁL
BALTHAZAR, jeho syn
DON PEDRO, místokrálovův bratr
JERONIMO, španělský maršálek
HORATIO, jeho syn
ŠPANĚLSKÝ GENERÁL
NÁMĚSTEK
DON BAZULTO, stařec
TŘI MĚŠŤANÉ
PORTUGALSKÝ VYSLANEC
ALEXANDRO portugalská šlechtice
VILLUPPO
DVA PORTUGALCI
PEDRINGANO, Belimperinův sluha
CHRISTOPHIL, strážce Belimperie
LORENZOVO PÁŽE
SERBERINO, sluha Balthazarův
POSEL
KAT
PEDRO Jeronimovi sluhové
DIEGO
BELIMPERIA, dcera Dona Cypriana
ISABELLA, manželka Jeronimova
ISABELLINA komorná
VOJSKO, KRÁLOVSKÁ DRUŽINA,
ŠLECHTA, HALAPARTNÍCI,
BIŘICI, TŘI STRÁŽE, SLUŽEBNICTVO,
TŘI KRÁLOVÉ A TŘI RYTÍŘI
v první pantomimě,
HYMEN A DVA SVĚTLONOŠI
v druhé pantomimě

(*Vystoupí Andreův duch a Pomsta.*)

DUCH

Když ještě věčná podstata mé duše
v mém chlipném těle žila uvězněna
a sloužila mu tak, jak tělo jí,
já býval dvořan na španělském dvoře
a jmenoval jsem se Don Andrea.
Můj rod, ač vznešený, byl mnohem horší
než štěstí, jež mě v mládí potkalo.
Já totiž v hrdém rozpuku svých let
povinnou službou, zásluhou i láskou
jsem tajně získal trofej vítěznou,
Belimperii, pannu líbeznou.
Však v senoseči letních rozkoší
mi spálila smrt květy blaha mrazem
a násilím nás navždy rozloučila:
když začal poslední spor s Portugalskem,
vtáhla mě odvaha do chřtánu boje,
až ranami pronik můj život k smrti.
Jak jsem se skácel, slétla moje duše
a chtěla přeplout bystrý Acheron;
však převozník, ten lotr Charon, řekl,
že prý jsem dosud nebyl řádně pohřben
a nesmím usednout do jeho loďky.
Třikrát šel Sol spát na Thetidín klín,
svůj parný kočár zchladil v jejím moři,
nežli mě dal obřadně pochovat
syn našeho maršálka Horatio.
Pak teprv ráčil pekel převozník
mě dopravit k těm břehům bahnitým,
jež vedou k Avernovým hnusným vlnám.
Řečí jak med jsem ztišil Kerbera
a prošel nebezpečím první brány.
Opodál, uprostřed tisíců duší,
byl Minos, Aeacus a Rhadamanth.
Než jsem se moh k nim vůbec přiblížit
a chtít glejt pro svou putující duši,
sáh Minos do vyrytých tabulek
a vytáh můj los života a smrti.
„Ten rytíř,“ řekl, „žil a zemřel láskou,
a z lásky zkusil své válečné štěstí,
a válkou přišel o lásku i žití.“
„Pusťme ho dál,“ řekl Aeacus, „ať chodí
s milenci po našich lučinách lásky,

ať užívá nekonečný tok času
pod myrtami a v stínu cypřišů.“
„Ne ne,“ řekl Rhadamanth, „to není správné,
dát k milujícím duším bojovníka.
Pad ve válce a musí na bojiště,
kde navždy úpí poraněný Hektor
ve věčných bolestech a harcují
tam polem Achillovi Myrmidoni.“
Pak Minos, soudce nejlaskavější,
navrhl, jak skoncovat rúznici:
„Pošlete ho za králem podsvětí,
ať Výsost sama rozhodne, co s ním.“
A tak mi ihned vystavili glejt
a já se vydal k Plutonovu dvoru.
V úděsných stínech věkychmurné noci
jsem uzřel více zjevení, než může
vypovědět tisíce jazyků
či popsat per či pomyslit si srdcí.
Tré cest tam bylo: jedna, směrem vpravo,
ta vedla přímo k lučinám a polím,
kde žijí milenci a bojovníci,
však od sebe jsou přísně odděleni.
Ta vlevo, hrůzně spadající dolů,
byl přímý propad do nejhlubších pekel,
tam, kde jsou krvelačné Fúrie,
švihající ocelovými biči,
kde Ixion bez konce točí kolem,
kde lichvářům do hrdla lijí zlato,
chlipnice objímají hnusní hadi,
sténají vrazi, těžce ranění,
kde potápějí křivopřísežníky
do kotlů s roztopeným olovem,
tam, kde je každý hřích potrestán mukou.
Já nešel ani vlevo, ani vpravo,
já jsem se vydal cestou prostřední
a došel jsem na Elysejské louky.
Uprostřed nich je obrovitý hrad,
zdi z mosaze a brány z diamantu.
Tam žije Pluto se svou Proserpinou.
Poklekl jsem a ukázal svůj glejt;
načež se Proserpina usmála
a prosila, ať mě smí soudit sama:
Pluto zpečetil polibkem svůj souhlas.
Ona ti, Pomsto, ihned pošeptala,
abys mě vedla bránou z rohoviny,
kde v tiché noci procházejí sny.

Jen dořekla, ocitli jsme se zde,
v témž okamžiku, ani nevím jak.

P O M S T A

Věz, Andreo, žes tady na místě,
kde budeš vidět původce své smrti,
portugalského prince Balthazara,
jak zmírá rukou Belimperie.
Sedněm, ať vidíme tu historii
a budme chórem v této tragédii.

| I | 1 |

(Před hradem španělského krále. Vystoupí španělský král, generál, Don Cyprian, vévoda kastilský, a Jeronimo.)

K R Á L

Mluv, generále: co dělá náš tábor?

G E N E R Á L

Všechno je, Veličenstvo, v pořádku:
válečná smůla zhubila pár lidí.

K R Á L

Co ale znamená ta radost v tváři
a proč ses jako vítr přihnal k nám?
Mluv, člověče: bitvu jsme vyhráli?

G E N E R Á L

Vyhráli, pane: našich padlo málo.

K R Á L

Takže nám budou Portugalci platit?

G E N E R Á L

Dávky i běžnou holdovací daň.

K R Á L

Tak sláva nebesům i jejich vládci,
vždyť z něho prýští tato spravedlivost.

D O N C Y P R I A N

O multum dilecte Deo, tibi militat aether,
et conjuratae curvato poplite gentes
succumbunt: recti soror est victoria juris.

K R Á L

Děkuji, drahý bratře kastilský.
Nu, generále, teď nám prozraď stručně
běh bitvy i ten svůj válečný úspěch,
ať navršíme radost ze tvé zprávy
až na vrcholky dřívějšího štěstí
a můžem odměnit tvou božskou chrabrost

tučnější mzdou a větší důstojností.

G E N E R Á L

Kde Španělsko si s Portugalskem splétá
své hranice, takže se podpírají,
tam setkala se naše pyšná vojska,
obě dvě znamenitě vyzbrojená,
obě dvě plná naděje i strachu,
obě dvě hrozivá ukázkou síly,
obě dvě stavící všem na podiv
své strakaté erbovní korouhve,
obě dvě troubící a bubnující,
až burácely hory, doly, řeky
a ten ryk polekal i samo nebe.
Šiky jsme měli zformované v čtvercích,
jichž rohy chránila střelecká křídla.
Dřív než jsme se utkali na píky,
vyjel jsem s elitními střelci vpřed
ze zálohy a začali jsme bitvu.
Oni nám poslali vstříc svoje křídlo.
Přitom jsme prali proti sobě z děl
a kapitáni už se chtěli bít.
Nakonec se odvážně pokusil
Don Pedro, jejich vrchní velitel,
rozrazit naše formace svou jízdou.
Ten skvělý válečník Don Rogero
však proti němu vypochoďoval
s našimi mušketýry, a tím rázem
zastavil nebezpečí útoku.
Vojska se tedy k sobě přiblížila
a začala se bít, muž proti muži.
Divoká střelba valících se řad
spíš zněla jak běsnící oceán,
který se za přílivu vrhá s řevem
na hradby obrovitých skalisek
a otevírá hubu, jenjen schlamstnout
krajiny s mořem těsně sousedící.
Bellona řádí sem tam po bojišti,
déšť kulí předčí zimní krupobití
a třísky z kopí černě vichří vzduch.
Pede pes et cuspide cuspis;
arma sonant armis, vir petiturque viro.
Na obou stranách k zemi padají
kapitáni i prostí vojáci:
někteří zmrazení, jiní mrtví;
tu padá trup od hlavy odseknutý,
tam leží v tratolišti nohy, ruce,

uprostřed výzbroje a koňských střev:
 tím vším je krvavá pláň pokryta.
 A v této vřavě přes tři hodiny
 se vítězství nenaklonilo nikam,
 dokud Don Andrea a jeho oddíl
 neprolomili jejich hlavní voj,
 jenž zdecimován začal ustupovat;
 náhle však přived pomoc Balthazar,
 portugalského místokrále syn,

a dodal jim odvalu k obraně.
 Prudký boj vzplanul znova, a v té seči
 padl Don Andrea: byl dobrý voják,
 na Balthazara ale nestačil.
 Jenomže mladý princ, zpit vítězstvím,
 se začal pyšně chvástat a nás tupit,
 že ho sám maršálův syn Horatio,
 pobízen přátelstvím a chrabrostí,
 v tu ránu vyzval na osobní souboj.

[Handwritten text in a cursive script, likely a translation or commentary on the Czech text above. The text is dense and difficult to decipher due to the handwriting and some fading. It appears to be a detailed account or analysis of the events described in the Czech text.]

[Handwritten text in a cursive script, continuing the narrative or commentary. It includes some phrases that are partially legible, such as '...the death of some outcast...' and '...the death of some outcast...'.]

Boj mezi nimi dlouho netrval,
protože princ byl ihned sražen s koně,
a tak se musel nepříteli vzdát.
Byl zajat, ostatní se rozprchli:
pak už je naši karabiniéři
jen dobíjeli, dokud Foibos
se nesklonil do hlubin západu,
kdy naši trubači dostali rozkaz,
aby začali troubit k ústupu.

K R Á L

Dík, generále, za ty dobré zprávy.
A na znamení dalších vítězství
zde měj můj řetěz: nos ho ke cti krále.
(*Dává mu svůj řetěz.*)

A teď mi pověz: uzavřel jsi mír?

G E N E R Á L

Ne, pane, žádný mír, jen příměří,
když budou správně odváděti daň,
že zadržíte zuřivost svých vojsk;
tu podmínku místokrál podepsal
a slavně slíbil, dokud bude živ,
že bude Španělsku daň řádně platit.
(*Dává králi listinu.*)

K R Á L

Tvá slova i tvůj čin jsou ti jen ke cti.
Nu, maršálku, vesel se také s králem:
vždyť cenu bitvy vyhrál přec tvůj syn.

J E R O N I M O

Kéž dlouho žije a vám slouží, králi,
a rychle zchátrá, až přestane sloužit.

K R Á L

Dřív neumřete, než vás odměním.
(*V dálce se ozve signál na trubku.*)
Co oznamuje hlas té polnice?

G E N E R Á L

Ten říká mi, že vaši válečníci,
válečným štěstím smrti ušetřeni,
teď pochodují před královský trůn,
aby se vám, Výsosti, předvedli;
před odjezdem jsem jim to rozkázal.
Aspoň se tak názorně uvidí,
že všichni, s výjimkou as tří set mužů,
se vracejí s bohatou kořistí.

(*Vystoupí vojsko; Lorenzo a Horatio
vedou zajatého Balthazara.*)

K R Á L

Radostný pohled! Už se na ně těším.
(*Vojsko přichází a odchází.*)
Ten, co ho v triumfu ved synovec,
to byl ten chrabrý portugalský princ?

G E N E R Á L

Výsosti, to byl portugalský princ.

K R Á L

Kdo ho to chyt za paži z druhé strany,
jako by se chtěl dělit o kořist?

J E R O N I M O

To byl můj syn, královská Výsosti.
Já sice v něho doufal jsem a věřil
už od útlého dětství; teprv teď
však vskutku potěšil otcovy oči
a zalil jeho srdce radostí.

K R Á L

Ať pochodují ještě kolem hradeb;
zastavme je a popovídejme si
se zajatcem i jeho dvěma strážci.
(*Odejde posel.*)

My máme velkou radost, Jeronimo,
že máš i ty svůj podíl na vítězství,
když se tvůj skvělý syn tak vyznamenal.
(*Vojsko se vrátí.*)

Přiveďte sem portugalského prince;
ostatní mohou pochodovat dál.
Než je však rozpustíte, chceme dát
každému vojínu dva dukáty
a důstojníkům deset dukátů,
ať vědí, že jsou štědře vítáni.

(*Vojsko odejde; Balthazar, Lorenzo a Horatio
však zůstanou.*)

Buď vítán, Done Balthazare! Vítej,
synovče! I ty vítej, Horatio.
Ačkoli, princí, zlý hřích tvého otce
— že neodevzdával povinnou daň —
si zasluhuje tvrdou odplatu,
přec věz, že Španělsko dbá na svou čest.

B A L T H A Z A R

Přestupku, který otec spáchal v míru,
válečné štěstí učinilo přítrž:
a když jsou karty jednou rozdány,
je zbytečné se ptát, proč právě takhle.
Jeho voj zničen — zeslábla mu říše,
prapory dobyté — má skvrnu na cti,

syn v zajetí — a tím mu chřadne srdce:
takový trest snad jeho vinu smyje.

K R Á L

Ovšemže; když dodrží příměří,
mír mezi námi válka utuží.
Zatím zde žij — ne sice na svobodě —
přesto však též bez otrockého jařma;
náš sluch ví o tvých velkých zásluhách,
náš zrak zná tvůj milostiplný vzhled.

B A L T H A Z A R

Pokusím se tu milost zasloužit.

K R Á L

Já nevím, proč tě drží oba dva;
prozraď mi, či jsi vlastně zajatec?

L O R E N Z O

Můj, Výsosti.

H O R A T I O

Ne, můj, královský pane.

L O R E N Z O

Tou rukou jsem chyt koně za uzdu.

H O R A T I O

Svým kopím jsem ho nejdřív srazil s koně.

L O R E N Z O

Já zachytil a odebral mu meč.

H O R A T I O

Dřív jsem ho donutil, že složil zbraň.

K R Á L

Neporušuj královské právo! Pusť ho!
(*Pusť ho.*)

Komu ses vlastně vzdal? Pověz mi, princi.

B A L T H A Z A R

Zde tomu rytířsky, tam z donucení,
ten se mnou mluvil, druhý do mě sekal,
ten slíbil život, druhý hrozil smrtí,
ten získal lásku, druhý mě však přemoh —
vzdal jsem se oběma, abych řek pravdu.

J E R O N I M O

Vím, že jste spravedlivý, Výsosti,
a moudrý; rovněž nechci se zdát být
zaujatý zde v tomto střetnutí,
jež vyvolaly povahy i bitva,
protože jinak bych se dožadoval,
aby syn Horatio dosáhl práva.
Vždyť lovec, to je člověk, jenž lva zabil,
ne ten, kdo chodí oděn v jeho kůži
— i zajíc tahá mrtvého lva za vous.

K R Á L

Klid, maršálku, nikdo ti nechce křivdit,
dostane se mu práva, kvůli tobě.
Podrobíte se vy dva mému soudu?

L O R E N Z O

Mně stačí, Milosti, to, co mi dáte.

H O R A T I O

Mně také, ačkoli mám na to právo.

K R Á L

Můj výrok tedy skončí vaši půtku.
Vy oba máte velké zásluhy,
vy oba máte nárok na odměnu.
Synovče, ty jsi mu vzal zbraň a koně:
tu zbraň i koně si nech za odměnu.
Tys donutil ho vzdát se, Horatio;
tvou statečnost zaplatí výkupné;
dohodněte se spolu na částce.
Ty, synovče, však budeš prince střežit:
máš vhodné sídlo pro tohoto hosta;
Horatiův dům je pro družinu malý.
Protože jsi však bohatší než on,
a zásluha má býti odměněna,
on také dostane princovu zbroj.
Souhlasíte s tím, Done Balthazare?

B A L T H A Z A R

Velmi rád, Výsosti, s tou podmínkou,
že s námi bude též Don Horatio,
já jeho chrabrost miluji a ctím.

K R Á L

Zůstaň s ním, Horatio, má tě rád.
Nuž pojďme — musíme vyplatit vojsko
a vězně pohostit co přítele.

/ I | 2 |

(*Trůnní sál v paláci portugalského místokrále.
Vystoupí místokrále, Alexandro, Villuppo a
družina.*)

M Í S T O K R Á L

Náš vyslanec už do Španělska odjel?

A L E X A N D R O

Jsou tomu dva dny, Vaše Excelence.

M Í S T O K R Á L

A daň, ta byla odeslána s ním?

ALEXANDRO
Zajisté, Excellence.

MÍSTOKRÁL
Tak spokojme se chvíli nepokojem,
nasyťme zármutek tajnými vzdechy;
nejhlubší žal nepropuk nikdy v pláč.
Proč ale sedím na královském trůnu?
Tohle jde spíš ke věčným vzlykům bědných.
(*Padne na zem.*)

Stále jsem výš, než dosahá mé štěstí,
proto jsem na tom líp, než zasluhuji.
Hle, země, obraz trudnomyslnosti,
vybírám odsouzence k neštěstí.
Nechte mě tady ležet; teď jsem nejníž.
Qui jacet in terra, non habet unde cadat.
In me consumpsit vires fortuna nocendo;
nil superest ut jam possit obesse magis.
Zbavit mě koruny Fortuna může;
nu, vezmi si ji hned. Dělej, co umíš,
o tento černý šat mě neoloupíš.
Ne, ne, Fortuna závidí jen štěstí,
tak hloupě krutá je ta náhoda.
Fortuna, slepá, nevidí mou cenu,
je hluchá, neslyší mé naříkání,
a kdyby slyšela, je trucovitá
a nad mým neštěstím se nesmiluje.
I kdyby se však slitovala, co pak?
Jakou lze očekávat od ní pomoc,
když stojí na kulatém kameni
a vrtkavější je než rozmar větru?
Proč kvílím, když se osud nedá změnit?
Snad postesknutí tíhu žalu zvedá.
Svou ctižádostí poskvrnil jsem věrnost;
má věrolomnost vyvolala válku,
ta válka vysála mi všechno jmění
a z mého národa vysála krev
a s krví i mou radost: předraženého,
milovaného, jediného syna.
Ach, proč jsem nevytáh do války sám?
Spor byl přec můj, já moh za oba padnout,
můj věk už dozrál, jeho léta však
jsou ještě nevyzrálá, zelená.
Býval bych umřel smrtí přirozenou,
nikoliv násilnou jako můj syn.

ALEXANDRO
Dost možná, Výsosti, princ ale žije.

MÍSTOKRÁL
Že žije? Kde?

ALEXANDRO
Ve Španělsku, válečný zajatec.

MÍSTOKRÁL
Tak to ho pro mou vinu popravili.

ALEXANDRO
Porušili by tím zákony války.

MÍSTOKRÁL
Kdo hledá pomstu, nedbá na zákony.

ALEXANDRO
Před výkupným se pomsta zastaví.

MÍSTOKRÁL
Ne, kdyby žil, už bychom měli zprávu.

ALEXANDRO
Zlé zprávy letí rychleji než dobré.

MÍSTOKRÁL
Nemluv mi o zprávách, je jistě mrtev.

VILLUPPO
Odpusťte nositeli zlých zpráv, pane,
a já vám princův osud prozradím.

MÍSTOKRÁL
Mluv! Já tě odměním, ať řekneš co chceš.
Můj sluch je hotov přijmout špatnou zprávu,
srdce mi ztvrdlo pod náporem hrůz.
Povídám, vstaň! Chci slyšet podrobnosti.

VILLUPPO
Poslyšte pravdu, jak ji můj zrak viděl.
Když armády se v bitvě srazily,
váš syn Don Balthazar v nejhustší vřavě
hnán touhou po slávě se skvěle bil.
A tak jsem ho též mimo jiné viděl
v souboji se španělským generálem.
Najednou Alexandro, jenž se zde
přetvařuje pod barvou přátelství,
vystřelil z pistole za zády prince,
jak by chtěl toho generála skolit,
jenomže kdo pad, byl Don Balthazar.
Když padl, my se dali na útěk.
Mohli jsme vyhrát, kdyby býval žil.

ALEXANDRO
Taková hnusná lež! Ty zrádný lotřel!

MÍSTOKRÁL
Buď zticha! Prosím tě, Villuppo, pověz,
copak se stalo se synovým tělem?

VILLUPPO

Viděl jsem je vléct ke španělským stanům.

MÍSTOKRÁL

A totéž se mi zdálo noc co noc.
Ty zrádné, falešné, nevděčné zvíře,
čím ti kdy Don Balthazar ublížil,
že jsi ho zradil našim nepřátelům?
Španělské zlato tě tak zaslepilo,
žeš na nás nic dobrého nenašel?

24|

*Obléhání Santiaga při válečném tažení
Francise Drakea proti Španělsku r. 1585*

Snad že jsi nyní vládcem na Terceiře,
dělal sis naději na tento vínek,
když nejdřív padne syn a potom já.
Tvá ctižádost ti ale zlomí vaz.
(*Vezme korunu a dá si ji na hlavu.*)
Jestližeš kvůli tomu prolil krev,
sejmu ji teprve, až vykrváčíš.

ALEXANDRO

Račte mě, Veličenstvo, vyslechnout.

MÍSTOKRÁL

Pryč s ním! Vidět ho, to je druhé peklo.
Držte ho v poutech, než mu určím smrt.
Jestli je můj syn mrtev, zemře také.
(*Odejde místokrál a Alexandro pod stráží.*)

VILLUPPO

A tak jsem zlomyslnou smyšlenkou
oklamal krále, zradil nepřítel
a za zlo budu ještě odměněn.
(*Odejde.*)

/ I / 3 /

(*Hodovní stůl na španělském dvoře.
Vystoupí Horatio a Belimperia.*)

BELIMPERIA

Señore Horatio, musím vás
požádat zde a v tuto hodinu,
abyste mi laskavě vylíčil,
jak přišel o život Don Andrea:
živý byl něžným květem mého vínku,
svou smrtí pohřbil veškeré mé blaho.

HORATIO

Pro lásku k němu a pro službu vám
nemohu odmítnout ten smutný úkol,
však pláč a vzdechy mi v něm budou bránit.
Když naše armády se srazily,
váš kavalír byl v té nejhustší vřavě
— vždyť chrabrost touží vždy po velké cti —
až se s ním začal bít Don Balthazar
v osobním souboji. Bili se dlouho
a srdnatě, hrozivě křičeli,
vždyť oba byli stejně zkušený
a jejich rány stejně nebezpečné.
Až vzteklá, závistivá Nemesis,

nepřejíc Andreovi čest a chválu,
mu život zkrátila — i čest a chválu.
Sama se přestrojila do harniše
jak Pallas před statečným Pergamem,
přivedla oddíl halapartníků,
ti koni pod ním rozpárali břicho
a jeho samého srazili k zemi.
Tu mladý Balthazar, bezcitný vzteky,
využil soupeřovy nevýhody
a dokončil, co halapartny začly:
nepřestal, dokud váš rek nedodýchal.
Pak já, ač pozdě, štvaný lítostí,
jsem se svým oddílem dohonil prince,
vyrvál ho halapartníkům a zajal.

BELIMPERIA

Zabil mou lásku, měls ho zabít také!
Tak tedy Andreovo tělo nemáš?

HORATIO

Mám, mám: vždyť to byl hlavní cíl mé akce;
neustoupil jsem, dokud jsem je neměl.
Zvedl jsem je, přivinul do náruče
a odnesl je do vlastního stanu,
tam jsem je složil, smácel slzami
a oplakal a želel jako přítel.
Však ani slzy, ani pláč či žal
už bledé Smrti kořist nevyrvaly.
Tedy jsem udělal alespoň jedno:
dal jsem je poctit přiměřeným pohřbem.
Ten šátek jsem mu vzal z bezvládné paže
a teď ho nosím po něm na památku.

BELIMPERIA

Já znám ten šátek, kéž ho ještě měl!
Vždyť kdyby žil, on by ho jistě měl
a nosil kvůli své Belimperii;
já mu ho dala, když se se mnou loučil.
Nos jej teď ty, jak pro něho, tak pro mne,
ty sis jej po něm nejvíc zasloužil.
A že jsi k němu byl tak laskavý,
dokud byl naživu, i když pak zemřel,
buď si jist, Horatio, do smrti
že budu tvojí vděčnou přítelkyní.

HORATIO

A já, má krásná Belimperie,
vám chci vždy pokorně a věrně sloužit.
Však teď, je-li to vaše ctěná libost,
vás prosím o svolení najít prince,

jak nařídil mi věvoda, váš otec.

(*Odejde.*)

BELIMPERIA

Jdi, Horatio, nech mě o samotě,
ta nejvíc hoví teskné náladě.

Proč mám však želet Andreova skonu,
když mi teď dal milovat Horatia?

Vždyť kdyby nemiloval Andreu,
nemoh by ovládnout mé myšlenky.

Jak může však mi přistát v srdci láska,
dřív nežli pomstím miláckovu smrt?

Vím: nová láska podpoří mou pomstu.

Andreův přítel Don Horatio,

toho chci milovat: ať trpí princ,

jenž způsobil smrt mého miláčka.

Když tedy Balthazar, který ho zabil,
teď u mně žádóní o projev přízně,

ať tvrdě odpyká mé pohrdání

a za svou vraždu sklídí dlouhý trest.

Vždyť je to vražda ze zbabělosti,

když někdo pošle na reka svou chásku

a nedá v čestném boji život v sázku.

Přichází ten, jenž zavraždil mou lásku.

(*Vystoupí Lorenzo a Balthazar.*)

LORENZO

Sestřičko, proč ten zádumčivý krok?

BELIMPERIA

Že netoužím po žádné společnosti.

LORENZO

Podívej, přišel za tebou sám princ.

BELIMPERIA

To znamená, že žije na svobodě.

BALTHAZAR

Nikoliv, paní: v krásném otroctví.

BELIMPERIA

Tedy vás vězní vlastní představy.

BALTHAZAR

Mám představy, že nejsem svobodný.

BELIMPERIA

Ať vás ty představy zas osvobodí.

BALTHAZAR

Čem představám jsem zástavou dal srdce.

BELIMPERIA

Zaplatte dluh a srdce se vám vrátí.

BALTHAZAR

Já mít své srdce zpět, tak bych snad zemřel.

BELIMPERIA

Ó, člověk bez srdce a žije? Zázrak!

BALTHAZAR

Takové zázraky dokáže láska.

LORENZO

Výsosti, dost, nechte těch okolků,
prostě a jasně mluvte o své lásce.

BELIMPERIA

Proč si má stýskat, když mu není pomoc?

BALTHAZAR

Ach, je: stýskám si na vás, krásná paní,
má pomoc je ve vaší odpovědi,

mé tužby slouží vašim přednostem,

mé oči sytí se altánkem krásy,

tou skvostnou hrudí, v níž teď mám své

srdce.

BELIMPERIA

To jsou jen plané fráze, Výsosti,

které mě pouze chtějí odsud vyhnat.

(*Odchází a při odchodu upustí rukavičku, kterou přicházející Horatio zvedne.*)

HORATIO

Má paní, upadla vám rukavička.

BELIMPERIA

Nech si ji za námahu. Děkuji ti.

BALTHAZAR

Don Horatio věděl, kdy se shýbnout.

HORATIO

Sklídl jsem větší vděk, nežli jsem doufal.

LORENZO

Výsosti, netrapte se s tím, co bylo.

Žena je bytost rozmarná, však víte.

Ta mračna odfoukne lehounký vánek.

Nechte to na mně: sám je rozeženu.

Spíš si teď vymýšlejme kratochvíle,

nějaké zábavy či radovánky.

HORATIO

Pánové, právě přichází sám král

na banket s portugalským vyslancem.

Chystali se už, když jsem odcházel.

BALTHAZAR

Je tedy slušné zde na krále počkat,

přivítat vyslance a zeptat se,

jak že se vede otci i mé vlasti.

(*Vystoupí sloužící s hostinou, trubači, král, Don Cyprian, šlechtici, šlechtičny a vyslanec.*)

K R Á L

Hle, Excelence: takto Španělsko
zachází s vězněm, synem tvého pána.
My máme raději laskavost než války.

V Y S L A N E C

Náš pán je smuten, Portugalsko truchlí:
Všichni si myslí, že Balthazar padl.

B A L T H A Z A R

(stranou k Belimperii:)

Také že padl, sklán ukrutnou kráskou.
Vidíte, Excelence, jak jsem padl:
veselím se tu s Donem Lorenzem,
obklopen stále rozkošemi dvora
a na výsluní Jeho Veličenstva.

K R Á L

Nechte ty pozdravy až po hostině.
Pojďte se posadit a jezte s námi.

(Posadí se k hostině.)

Vy jste náš druhý host; sedněte, princí.
Posad se, bratře, vy též, synovče.

Horatio nám bude nalévat:
tu poctu sis opravdu zasloužil.

Mládenci, dobrou chuť! Jsme přátelé,
vždyť Španělsko se rovná Portugalsku
a Portugalsko je zas Španělskem.

Nárok je splněn, daň je zaplácena.
Kde je Jeronimo, náš milý maršál?
Slíbil nám k hostině šlechtický žert.

*(Vystoupí Jeronimo s bubnem, tři rytíři, každý se
svým štítem; pak přivede tři krále; oni jim
vezmou koruny a zajmou je.)*

K R Á L

Jeronimo, ten balet se mi líbí,
ačkoliv nevím, co má znamenat.

J E R O N I M O

Ten první rytíř, jenž zavěsil štít,
byl Robert hrabě z Gloucesteru, Angličan.

(Vezme štít a podá ho králi.)

Když vládl v Albionu Štěpán král,
on a s ním pětadvacet tisíc mužů
připluli do Portugalska a válkou
přiměli krále, tehdy Saracéna,
aby nes jeho anglické monarchie.

K R Á L

Z toho lze vyčíst, pane vyslanče,

co může krále i vás potěšit
a jaksi zmenšit váš nemilý pocit.
A kdopak byl, Jeronimo, ten druhý?

J E R O N I M O

(učiní totéž co prve:)

Ten druhý rytíř, co zavěsil štít,
byl albionský Edmund, hrabě z Kentu.
Když na anglickém trůnu seděl Richard,
on připlul, ztekl lisabonské hradby
a krále Portugalska zajal v boji.
Za to a za jiné podobné služby
byl potom jmenován vévodou z Yorku.

K R Á L

A to je opět jiný, zvláštní důvod,
proč má snést Portugalsko naše jho,
když sneslo jeho maličké Anglie.
Kdo je ten poslední, Jeronimo?

J E R O N I M O

(dělá co prve:)

Ten poslední, nikoliv nejmenší,
je jak ti před ním chrabrý Angličan,
vévoda z Lancasteru, čacký Jan z Gauntu,
což možno jasně vyčíst z jeho štítu.
Ten připlul do Španělska s mocným vojskem
a zajal tady kastilského krále.

V Y S L A N E C

A to je poučka pro místokrále,
že španělský král též nemůže jásat:
i jeho zem dobyli Angličané,
i je Albion srazil na kolena.

K R Á L

Připijím ti, Jeronimo, za tvou hru,
líbila se jak vyslanci, tak mně.
Zavdej si se mnou, máš-li krále rád.
(Vezme od Horatia pohár.)

Už jsme zde příliš dlouho, Excelence,
tak dobré zase ty lahůdky nejsou;
uctili jsme vás však tím nejlepším.
Nu, pojďme dovnitř, ať vás nezdržujem;
mám dojem, že už rada zasedá.
(Všichni odejdou.)

A N D R E A

Proto jsme vyšli z hlubin podsvětí,
abych se díval, jak je hoštěn ten,
který mi zasadil smrtelnou ránu?
Ta podívaná kormoutí mou duši!

Nic nežli pakty, láska, hodování?

POMSTA

Jen klid, Andreo, dřív než odejdem,
proměním jejich družnost v krutou zášť,
den změním v noc a lásku v nenávisť,
naději v zoufalství, mír ve válku,
radosti v bolest, blaho v utrpení.

/ III / 1 /

(Pokoj v paláci Dona Cypriana.

Vystoupí Lorenzo a Balthazar.)

LORENZO

Ač teď se snad Belimperia zdráhá,
přec dát vám radost rozum nezaváhá.
Vždyť časem každé jho i býka zvládne
a časem snese sokolík i řemen
a časem malým klínkem i dub padne
a časem kapka provrtá i křemen:
i ona časem nechá pohrdání
a za váš žal vám dá své slitování.

BALTHAZAR

Ne, ne, ona se totiž tvrdší stala
než dravá zvěř či pták, strom nebo skála.
Proč moje ústa její jméno haní?
Já, jenom já zasloužím pokárání.
Má tvář jejímu oku nelahodí,
má hrubá slova nelibost jen plodí,
verš, jež jí posílám, je špatně psán,
jak by ho skládal Marsyas či Pan,
dárky neodpovídají mé touze,
a že jsou bezcenné, mně škodí pouze.
Snad pro chrabrost mě může milovat —
však to bych nesměl v zajetí se vzdát.
Snad by mě kvůli otci milovala,
však ona touhám svým vždy přednost dala.
Snad bych jí milý byl co bratrův přítel,
však ona chce, ať přijde jiný ctitel.
Snad láskou ke mně zlepšit chce svůj rod,
však spíš jí urozenější je vhod.
Snad by mně, rabu krásy, srdce dala —
však není schopna, aby milovala.

LORENZO

Výsosti, prosím, zachovejte klid,

to všechno, věřte, můžem napravit.

Neláska mívá příčinu, to víme;

tu zjistíme a potom odstraníme.

A což když v jiném našla potěšení?

BALTHAZAR

Můj letní den se v zimní noc hned změní.

LORENZO

Mně však už mezitím plán v hlavě leží,
jak přijít na kloub tomu, oč tu běží.

Musíte mě však ve všem poslouchat,

ať dělám co dělám, mně volnost dát.

Výsosti, ne zoufejte, říkám vám:

po dobrém, po zlém pravdu vypátrám.

Hej, Pedringano!

PEDRINGANO

(za scénou:)

Señor!

LORENZO

Vien qui presto.

(Vystoupí Pedringano.)

PEDRINGANO

Mohu vám, pane, nějak posloužit?

LORENZO

Ve velmi důležité věci, hochu.

Však nemařme čas zbytečnými slovy,

víš, jak jsi na tom: není to tak dlouho,

zachránil jsem tě před otcovým hněvem;

byls prostředníkem Andreovy lásky

a za to ti byl též vyměřen trest.

Postavil jsem se mezi trest a tebe

a od té doby věnuji ti přízeň.

Teď k této přízni přidám odměnu —

ne krásná slova, ale zlatý poklad

a pozemky a různé hodnosti,

jestli mi v jedné věci vyhovíš.

Když budeš mluvit pravdu, jsem tvůj přítel.

PEDRINGANO

Ať Vaše Jasnost žádá cokoliv,

je mojí povinností mluvit pravdu,

mohu-li ovšem pravdu vyjevit.

LORENZO

Tak, Pedringano, já chci vědět toto:

koho má ráda moje sestra? Mluv!

Já vím, že se ti se vším svěřuje.

Čeká tě odměna i přízeň. Mluv!

Koho má ráda místo Andrey?

PEDRINGANO

Jasnosti, co zemřel Don Andrea,
už se mi bohužel tak nesvěruje,
já nevím, koho má teď za citele.

LORENZO

Jak? Vytáčky? (*Tasí.*) Změním se
v nepřítel:

kde vlídnost nemá sil, vítězí strach;
cos v žití smlčel, tvá smrt pohřbí navždy.
Ty si jí ceníš výš než mne? Tak zemři!

PEDRINGANO

Zadržte, Jasnosti.

LORENZO

Mluv pravdu, slyšíš? Pak tě odměním
a také tě ochráním před následky.
Zamlčím všechno, co nám prozradíš.
Začni se znovu vytáčet a zemřeš!

PEDRINGANO

Jestli je vážně zamilovaná —

LORENZO

Ty lotře! Mně chceš říkat „jestli“, „kdyby“ —
(*Chce ho zabít.*)

PEDRINGANO

Jasnosti, ne! — Miluje Horatia.
(*Balthazara to zaráží.*)

LORENZO

Co? Maršálova syna Horatia?

PEDRINGANO

Právě toho, Jasnosti.

LORENZO

Teď ještě pověz, jak to všechno víš,
a poznáš, že jsem laskavý a štědrý.

PEDRINGANO

Ona mu psala, já dopisy četl,
každíčká řádka byla těžká láskou
a důvody, proč miluje ho víc
než Jeho Výsost prince Balthazara.

LORENZO

Přísahaj na kříž, že jsi mluvil pravdu
a neprozradíš, co jsi nám teď říkal.

PEDRINGANO

Při našem Stvořiteli, přísahám.

LORENZO

Doufám, že nelžeš. Zde máš odměnu.
Jestli však zjistím, že sis přísahal křivě,
zde tento meč, na který přísahals,

FRANCIS BACON:
O POMSTĚ

Pomsta je druhem svévolného práva, jež by zákony tím více měly vymycovat, čím více se k němu lidská přirozenost utíká; neboť zatímco ono první zlo je pouze porušením zákona, pomsta za toto zlo zřahuje zákon jeho funkce. Uchýlí-li se člověk ke mstě, je pak zajisté toliko roven svému nepříteli, avšak pomine-li ji, pak stojí nad ním; je přec vlastností knížat odpouštět a jsem přesvědčen, že to byl Šalomoun, kdo řekl: Tím jest člověk vznešený, že dokáže přejít urážku. Co bylo, stalo se a nedá se odestát a lidé moudří jsou sdostatek zaměstnaní věcmi přítomnými a budoucími, než aby mohli mít ve vážnosti pošestilce, kteří propadli minulosti. Žádný člověk nečiní zlo jen pro zlo samé, nýbrž pro zisk, potěšení, poctu či jiný prospěch, jež takto může získat — proč tedy já bych se měl zlobit na nějakého člověka jen proto, že má více v lásce sebe nežli mne? A pokud někdo zlo činí toliko ze své vlastní špatnosti, inu, potom je jako bodlák či trn, který jen škrábe a bodá, protože nic jiného nezumůže. Nejprýjatelnější pomsta je ta, jež trestá zlo, pro jehož nápravu není zákona. Necht však se má ten člověk dobře na pozor, aby jeho msta sama nepodléhala trestu zákona, jinak bude před ním jeho nepřítel i nadále ve výhodě a bude to dvě ku jedné. Někteří mstitelé si přejí, aby ti potrefeni zvěděli, odkud pomsta přichází. Toť zajisté slechetnější, protože takoví pak potěchu nečerpají ani tak z pouhého činění škody druhému jako spíše z vědomí, že přinutili protivníka litovat svých činů; vždyť prohnání a nízcí zbabělci jsou jako šípy vystřelené ze tmy. Cosimo, vévoda florentský, se zoufalstvím promlouval o věrolomných a nedbalých přátelích, jako by takové probřešky byly neomluvitelné. Stojí psáno, pravil, že musíme odpouštět svým nepřátelům, ale nikde není psáno, že bychom měli odpouštět svým přátelům. Vždyť i Job byl v lepším rozmaru, když řekl: Dobré-liž jeň věci

bráti budeme od Boha, zlých pak nebudeme přijímati? *A totéž pění dané míře platí i o přátelích. Je přece jisté, že ten, kdož pomýšlí na mstu, jítí tím více své rány, které by jinak lépe se hojily a zaceľovaly. I čřejné odplaty bývají sice ve většině případů blahodárné, jako byly ty, jež se končily smrtí Caesarovou, Pertinaxovou, smrtí Jindřicha III., krále francouzského, a mnohé jiné. Avšak ne tak pomsty jedinců; ba naopak, lidé pomstychtiví žijí životem psanců, a protože tyjí ze špatnosti, sami končí neblaze.* U. J. J.

25|

Portrét Francise Bacona (škola Paula van Somera)

stane se nástrojem tvé smutné sudby.

PEDRINGANO

Mluvil jsem čistou pravdu a též nikdy nic neprozradím Belimperii.

Krom toho štědrost Vaší Jasnosti si zasluhuje do smrti mé služby.

LORENZO

Jen jedno ještě a tvé služby skončí; dej pozor, kdy a kde se opět sejdou, a potají mě na to upozorni.

PEDRINGANO

Jak račte, Výchosti.

LORENZO

Pak teprv zjistíš, jak umím být štědrý.

Víš přece, že mám větší vliv než ona.

Mohu ti prospět. Nezklam mě. Buď chytrý.

Už běž, a služ jí jako vždy den celý, abys jí něčím nebyl podezřelý.

(Odejde Pedringano.)

No tak! Tam armis quam ingenio.

Nač slova nestačí, to zmůže síla,

však nejmocnější ze všech je přec zlato.

Jak se vám tento úskok líbí, princí?

BALTHAZAR

Dobře i špatně; a jsem rád i nerad.

Rád, že jsem poznal překážku své lásky, a nerad, že mě ona nenávidí;

rád, že jsem poznal, komu se mám pomstít, a nerad, že ji pomstou navždy ztratím.

Já se však musím pomstít, nebo zemřu.

Když láska naráží jen na odpor, potom jí jednou dojde trpělivost.

Má kletba osudu je Horatio!

Nejprve zamával nad hlavou mečem,

tím mečem rozpoutal divokou válku,

v té válce mi zasadil těžkou ránu,

tou ranou pak mě přinutil se vzdát,

tím vzdáním stal se ze mne jeho otrok;

teď v jeho ústech hnízí krásná slůvka,

ta krásná slůvka líčí něžné city,

ty něžné city kryjí podle spády,

ty spády obelstily její sluch,

tím sluchem vnikly jí až do srdce,

v tom srdci kraluje on místo mne.

Nejdříve zajal násilím mé tělo,

teď úskokem chce zotročit mou duši.

Vzepřu se jeho pádem Osudu:
buď ztratím život, nebo získám lásku.

LORENZO

Výsosti, pojďme, vaše pomsta čeká.
Dejte se vést mnou, budete ji mít,
až se vám podaří ho odstranit.
(*Odejdou.*)

/ II / 2 /

(*Jiný pokoj. Vystoupí Horatio a Belimperia.*)

HORATIO

Když laskavostí vaší lásky, paní,
se naše doutnání změnilo v plamen
a když pokrmem našich myšlenek
jsou pohledy a slova (hlavní chody,
které si zatím můžem dovolit),
proč prostřed milostného lichocení
je na vás vidět teskné rozechvění?

(*Pedringano schová Balthazara a Lorenza a všechno jim ukazuje.*)

BELIMPERIA

Mé srdce je jak loď na širém moři:
chce najít přístav, kde by zakotvila
a mohla opravit následky bouří;
opřena o břeh kéž si prozpěvuje,
že po žalu vždy radost následuje.
Jediný přístav je tvé milování,
kde moje srdce, strachem zmítané,
uniknout může v bouři ztroskotání
a najde radost, až v něm přistane.
Pak v Amorově sboru zanotuje,
že něžná slast vždy lásku korunuje.
(*Balthazar a Lorenzo mluví naboře.*)

BALTHAZAR

Mé oči, spěte, nedívejte se,
čím je teď moje láska zneuctěna;
mé uši, buďte hluché, nesmíte
poslouchat, co mě tolik sužuje;
a ty, mé srdce, zemři: jiný teď
se těší z toho, co má patřit tobě.

LORENZO

Mé oči, bděte: vy musíte vidět,
jak bude tato láska rozdvojena;

mé uši, poslouvejte: musíte
přec poslouchat, jak budou oba lhát,
a ty, mé srdce, žij, ať poznáš radost,
že zpitoměly Horatio pad.

BELIMPERIA

Proč Horatio už tak dlouho mlčí?

HORATIO

Čím méně mluvím, tím víc přemýšlím.

BELIMPERIA

A o čem teď přemýšlíš nejvíce?

HORATIO

O starých hrůzách a budoucím blahu.

BALTHAZAR

O starém blahu a budoucích hrůzách.

BELIMPERIA

A jaké hrůzy, jaké blaho myslíš?

HORATIO

Válečné hrůzy, blaho naší lásky.

LORENZO

Jen hrůzy ze smrti, a vůbec žádné blaho.

BELIMPERIA

Nech hrůzy hrůzami a válci se mnou,
taková válka, ta mír neruší.

Tvým lichotkám chci čelit lichotkami,
na něžný pohled odpovím ti něhou
a na milostný list milostným listem;
tvůj každý polibek mnohokrát vrátím.
To je válečný mír, mírová válka.

HORATIO

Uřčete bojiště, líbezná paní,
kde dojde poprvé k válečné akci.

BALTHAZAR

Jak tomu drzounovi roste chuť!

BELIMPERIA

Tím bojištěm může být otcův altán,
kde jsme si už slíbili přátelství.

U dvora není bezpečno, tam ano.
Sejdem se při východu večernice,
jež volá domů unavené dřiče.

Tam uslyší nás jen neškodní ptáci
a možná, dříve než si povšimnem,
nás ukolébá k spánku něžný slavík
a s trnem v hrudi bude zpěvem měřit
nám čas rozkoše a milostných her.

Až do té doby každá hodina
se bude zdát mi delší, než je rok.

HORATIO

Vraťme se nyní k tvému otci, drahá,
má láska medová, mé potěšení,
tady nás ohrožuje podezření.

LORENZO

To když se ještě s žárlivostí spojí,
do věčné noci pošle duši tvoji.
(*Odejdou.*)

| I I | 3 |

(*Pokoj v královském paláci. Vystoupí španělský král, portugalský vyslanec, Don Cyprian a jiní.*)

KRÁL

Co říká vaše dcera Belimperia
princově lásce, bratře kastilský?

DON CYPRIAN

I když se stydí — jak se také patří —
a zapírá, že prince miluje,
nepochybují, že se časem poddá.
Kdyby se vzpírala — což neudělá —
v tom si dá určitě ode mne říct:
že ztratí mě, když si nevezme jeho.

KRÁL

Nuž, pane portugalský vyslanče,
doporuč svému králi sjednat svatbu,
jíž zpevníme náš obnovený svazek.
Pokud vím, víc už spřátelit se nelze.
Je obvěněna bohatě a štědře.
Krom toho, že je poloviční dědic
našeho bratra Dona Cypriana
a podědí půl jeho domínia,
dostane ode mne strýcovský dar,
a to, jestli se sňatek uskuteční,
že vám odpustím holdovací daň,
a bude-li mít s Balthazarem syna,
že jednou podědí mé království.

VYSLANEC

Přednesu tento návrh svému pánu
a zkusím ho svou radou prosadit.

KRÁL

Buďte tak laskav. Dá-li k sňatku souhlas,
pak také doufám, pane, že nás poctí
svou přítomností ve svatební den:
je na něm, aby utěl vhodný čas.

VYSLANEC

Má pro mne Vaše Výsost další rozkaz?

KRÁL

Že pozdravuji tvého pána. Bud zdrav.
Kde je váš princ? Proč ti nedává sbohem?

VYSLANEC

Výsosti, už se se mnou rozloučil.

KRÁL

Mezi tím, co máš všechno na starost,
zvláště zdůrazni princovo výkupné:
nepatří mně, leč tomu, kdo ho zajal
a za svou statečnost je zasloužil:
je to maršálkův syn Don Horatio.

VYSLANEC

Na výši výkupného jsme se shodli
a částku pošleme co nejrychleji.

KRÁL

Tak tedy ještě jednou sbohem, pane.

VYSLANEC

Výsosti — pane vévodo — pánové . . .
(*Odejde.*)

KRÁL

A teď vás, bratře, čeká trochu práce:
musíte přemluvit svou krásnou dceru.
Mladičké panny mají dbát rad přátel.
Princ Balthazar je milý, má ji rád.
Mávne-li nad ním Belimperia rukou
a lásku odmítne, pak poškodí
nejen své postavení, leč i naše.
Já zatím budu prince zabavovat
tím nejlepším, co náš dvůr poskytuje.
Snaž se jí přiklonit k názoru mému:
když bude vzdorovat, je konec všemu.
(*Odejdou.*)

| I I | 4 |

(*Jeronimova zbrada s altánem. Vystoupí Horatio, Belimperia a Pedringano.*)

HORATIO

Nyní, kdy noc začíná černým křídlem
jak mrak zahalovat sluneční jas,
kdy potmě rozkoše čekají nás,
pojď, Belimperie, do stínu loubí,

tam ať se bezpečí s rozkoší snoubí.

BELIMPERIA

Lásko, jdu za tebou a nezdráhám se,
ač duši ovládá bázlivé srdce.

HORATIO

Proč? Pochybuješ snad o jeho věrnosti?

BELIMPERIA

Ne, Pedringanovi věřím jak sobě. —
Jdi, Pedringano, hlídej před brankou,
a kdyby někdo šel, tak nám dej vědět.

PEDRINGANO

(stranou:)

Když místo hlídání k tomuhle párku
přivedu Lorenza, vydělám víc.

(Odejde Pedringano.)

HORATIO

A co je, lásko?

BELIMPERIA

Sama vlastně nevím,
jen srdce se mi chvěje úzkostí.

HORATIO

Mlč, miláčku: nám přeje samo nebe,
zavřelo den, aby nás potěšilo;
dnes ani hvězdy nechtějí se třpytit
a měsíc zhas, aby nás potěšil.

BELIMPERIA

Vyhrál jsi: přemohu své pochybnosti,
utopím strach v tvé radě a v tvé lásce.
Už nemám strach, už myslím pouze láskou.
Nesednem si? Těšme se v pohodlí.

HORATIO

Čím déle sedíš v loubí skryta světu,
tím víc nasype na něj Flora květů.

BELIMPERIA

Vidí-li tebe Flora žárlivá,
že si mám odsednout, se domnívá.

HORATIO

Slyšíte, paní? Slavík sladce zpívá,
že s radostí se na mou lásku dívá.

BELIMPERIA

To Kupido si hraje na slavíka
a píše, co mi Horatio říká.

HORATIO

Kupido? Pak i Venuše je zde:
ty jsi ta Venuše a blaho mé.

BELIMPERIA

A ty jsi Mars, jsem-li já Krasopaní.
Kde vládne Mars, je vždy válečné klání.

HORATIO

Nuž, začneme válčit. Vytas svoji dlaň,
postavím proti ní svou hrubou dlaň.

BELIMPERIA

Teď nastav nohu: má ji zpátky tlačí.

HORATIO

Zato mé pohledy na tebe stačí.

BELIMPERIA

Braň se, stíhlím po tobě políbení.

HORATIO

To snadno vrátím, a máš po válčení.

BELIMPERIA

Já však chci vyhrát v tomto slavném klání,
objetím paži přinutím tě k vzdání.

HORATIO

Jenomže já mám paže se svaly
a jilm nakonec břechtan povolí.

BELIMPERIA

Prosím tě, pusť! V mých očích můžeš číst,
že jenom k smrti musí vášeň víst.

HORATIO

Prosím tě, neodcházej, mou smrt ihned zřiš,
jen se mi vzdej, a tím mě porazíš.

BELIMPERIA

Kdo je tam? Pedringano? Zrada! Zrada!

(Vystoupí Lorenzo, Balthazar, Serberino a Pedringano v přestrojení.)

LORENZO

Pánové, pryč s ní, odveďte ji stranou.

Okamžik, pane; vaši chrabrost známe.

Dělejte rychle, pánové.

(Oběsí Horatia v altánu.)

HORATIO

Co, vy mě chcete zavraždit?

LORENZO

Takhle! A takhle! To jsou plody lásky.

(Bodají ho.)

BELIMPERIA

Nechte ho žít! Chci zemřít místo něho!

Zachraň ho, bratře! Princi, zachraňte ho!

Horatio mě nikdy nemiloval,

jenom já jeho!

BALTHAZAR

Zato Balthazar,
ten zas Belimperii miluje.

LORENZO

Za života byl ctižádostivý,
a když to dotáh nejvyš, tak je mrtev.

BELIMPERIA

Vražda! Vražda! Jeronimo! Hej, pomoc!

LORENZO

Zacpi jí ústa! Odvlechte ji! Honem!
(Vystoupí Jeronimo v košili.)

JERONIMO

Jaký to křik mě vytrhává z lůžka
a mrazi chvěním strachu horké srdce,
doposud nezlomené nebezpečím?
Kdo vykřikl „Jeronimo“? Jsem tady!

26/

Dřvořez znázorňující výstup z Kydovy
Španělské tragédie

Já přece nespal, nemoh to být sen.
O pomoc volala nějaká žena,
ano, a volala zde v zahradě,
a v zahradě ji musím zachránit.
Stůj! Co je to zde za vražednou scénu?
Oběšenec! A vrazi uprchli!
V mém altánu, ať vina padne na mne!
Postavil jsem jej pro rozkoš, ne pro smrt!
(Odřízne Horatia.)
To oblečení, to jsem vidal často —
vždyť je to můj syn Horatio, běda!

Ne! Ten hoch už jen bývával můj syn!
To ty jsi mne vyvolal z mého lůžka?
Jestli máš v sobě jiskru žití, mluv!
Já jsem tvůj otec. Kdo mi zabil syna?
A jaká bestie, nelidská, krutá,
se zde opila tvou nevinnou krví
a nechala tvé tělo zkrvavené,
zbavené cti, abych je našel
uprostřed temných, smrtonosných stínů
a zaplavil tě oceánem slz?
Pročs, nebe, stvořilo noc k skrytí hříchu?
Ten skutek tmy by za dne nebyl spáchán.
A proč jsi, země, nepohltila
znesvětilce posvátného loubí?
Ubohý Horatio, co jsi spáchal,
že ztratils život dřív, než nový zplodils?
Ty řezníku, ať už jsi kdokoliv,
jaks dokázal zardousit čest a slávu?
Já ubožák! Mé hoře k nebi vzlíná,
já ztratil Horatia, svého syna!
(*Vystoupí Isabella.*)

ISABELLA

Srdce mi buší --- manžel není doma.
Jeronimo!

JERONIMO

Sem, Isabello, pomáhej mi plakat.
Mně došly slzy, vzdech nemůže z hrudi.

ISABELLA

Žalostný světe! Můj syn Horatio?
Kdo spáchal toto nekonečné hoře?

JERONIMO

To vědět, ochabla by žalu síla:
pomsta by mému srdci ulevila.

ISABELLA

Uprchl? Tak jako synova duše?
Ach, vytryskněte tedy ven, mé slzy,
tryskejte fontány, povodně slz!
Mé vzdechy, rozpoutejte věčnou bouři,
protože k našemu kletému žalu
se dobře hodí rozbouřené živly.
[*Proboha, Jeronimo! Choti! Promluv!

JERONIMO

Vždyť s námi ještě večerel a smál se,
říkal, že půjde za Balthazarem
do vévodova paláce, tam bydlí;
nemívá ve zvyku se v noci toulat.

Třeba je doma — ať tam někdo dojde.
Hej, Roderigo!

(*Vystoupí Pedro a Diego.*)

ISABELLA

On třeští! Miláčku! Jeronimo!

JERONIMO

Určitě, to ví celé Španělsko.
Navíc ho všichni lidé milují.
Sám král ho poctil, když ho jmenoval
svým mundšenkem: všechny ty znaky přízně
jsou důkazem, že bude dlouho živ.

ISABELLA

Miláčku! Jeronimo!

JERONIMO

Jak to, že tenhle muž má jeho šaty?
No počkej, lotře, já to přece zjistím —
Diego, běž do vévodova sídla
a řekni synovi, že má jít domů,
protože jeho mamince i mně
se o něm zdály divné sny. Tak slyšels?

DIEGO

Slyšel jsem, pane.

JERONIMO

No tak, koukej mazat.
Ty, Pedro, pojď sem. Víš ty, kdo je tohle?

PEDRO

Bohužel vím.

JERONIMO

Bohužel vím! Tak kdo? — Mlč, Isabello.
Nestyď se. No?

PEDRO

Don Horatio.

JERONIMO

Chachacha! Ty můj svatý Jakube!
No to mě rozesmálo! Takhle se
dát napálit! Ještě víc nežli já.

PEDRO

Napálit?

JERONIMO

No ovšem! I já bych býval přísahal,
že tohle je můj syn Don Horatio —
tak podobné má šaty.
Člověka by úplně přesvědčily!

ISABELLA

Ach Bože, kéž by to nebylo pravda!

Z PŘEKLADU
FENTONOVA SPISU
O POVAZE
KŘESŤANSKÉHO STÁTU
(1574)

... Herci ... kazí dobré mravy prostopášnými představeními a brami; nemělo by se jim trpět znesvěcování dne Páně takovými kratochvílemi a ještě méně mrhání časem v pracovních dnech. Všechny zlobné hry by se měly zakázat; všechny komické a tragické výjevy, sepsané znalci morálních doktrín, a deklamace, jejichž cílem je kárat a odsuzovat neřest a vyzdvihovat ctnost, jsou velmi prospěšné... Zpozdíle si tedy vedou ony správní úřady, jež strpí herce, ať jsou to minstrelové nebo provozovatelé interludií, kteří na vyvýšených pódiích rozhlašují nepravé a právy k pohaně světa, a tak vystavují posměchu ctnosti poctivých lidí... Často přitom vytrubují z jevné i skryté neřesti, leckdy ukryté za důstojnou osobností, a k tomu se dopouštějí spousty jiných urážek... Kolikrát je za ty dvě nebo tři hodiny, co tyto hry trvají, urážen majestát boží, a to jak zlolajnými slovy, blasfemií, necudnými žertky, pochybnými urážkami a nemravnými popěvkami, tak i kažením vůle herců a jejich pomocníků. Ať na tomto místě nikdo nenamítá, že tyto hry mnohdy odvracejí od páchaní zla obavou z veřejného pokárání... neb na to lze odpovědět předně, že v takto přestrojených hercích, oddaných všem možným neřestem, nelze nalézt vůli ke konání dobra, neboť na první pohled je patrné, že o nic se nestarají méně než o ctnost; za druhé pak není tohle z působ, kterým by bylo možno napravovat hřích... Tím nečiním výtky školním brám... Přál bych si, aby se o svatbách místo tancování předváděly nějaké komické neb historické výjevy o starodávných svatbách Abrahama a Sárý, Izáka a Rebečky či obou Tobiášů s jejich ženami; to jsou věci počestné a všichni přiblížející by si z nich mohli odnést značný prospěch...

[Z. H.]

JERONIMO

A ty si, ženo, myslíš, že snad je?
Může v tvých něžných prsou vzkličít dojem,
že oběť této černé ohavnosti
je snad náš čistý, bezúhonný syn?
Stydím se za tebe!

ISABELLA

Jeronimo?

Kež oči tvůj žal znovu přeměří:
kdo málo viděl, málo uvěří.

JERONIMO

Vždyť tady visel oběšený mužský,
nějaký mládenec. Sám jsem ho odříz.
A kdyby to byl skutečně můj syn?
Co říkáš? — Světlo! Podejte mi svíci,
ať se podívám znovu. — Pane Bože!
Já volám chaos, muka, smrt a peklo!
Vbodněte mi do ledového srdce,
ztuhlého hrůzou, všechny svoje trny!
Chci rychle zemřít! Zhoubyplná noci,
zaval mě přívalem spáchané vraždy,
poušť žalu ve mně omotej svou tmou,
protože já se nechci dožít světla!
Já nechci zjistit, že jsem míval syna!

ISABELLA

Můj synáčku! Můj malý Horatio!

JERONIMO

Já ztratil cestu k žalu, to je divné...*]
Půvabná růže, nevčas utržená,
líbezný synku, bídně zrazený,
tvůj otec tě jen políbiti musí,
protože pláč mu všechna slova dusí.

ISABELLA

Zavírám okna zraku v žalosti,
jež kdysi bývala mou radostí.

JERONIMO

Vidíš ten šátek potřísněný krví?
Ten nedám pryč, dokud se nepomstím.
Vidíš ty rány, z nichž zas prýští krev?
Ty nepohřbím, dokud se nepomstím.
Potom se budu prostřed hrůzy smát,
však zatím nechci průchod žalu dát.

ISABELLA

Nebesa, ta jsou vždycky spravedlivá
a vraždu nelze věčně utajit.
Pravdu i spravedlnost plodí čas

a tento zrádný čin odhalí zas.

JERONIMO

Zatím však, Isabello, přestaň plakat
či aspoň předstírej, že netruchlíš,
o to dřív proniknem záhady stín
a zjistíme, kdo spáchal tento čin.
Pojď, Isabello, teď jej zvedneme

(zvednou ho)

a odnesme jej z místa prokletého.
Jen recitovat chci žalozpěv jeho.

(Jeronimo si nasadí na prsa meč.)

O aliquis mihi quas pulchrum ver educat
herbas.

misceat, et nostrum detur medicina dolori;
aut, si qui faciunt annorum obliviam, succos
praebeat; ipse metam magnum quaecumque
per orbem

gramina Sol pulchras effert in luminis oras;
ipse bibam quicquid meditatur saga veneni,
quicquid et herbarum vi caeca nenia nectit:
omnia perpetiar, lethum quoque, dum semel
omnis

noster in extincto moriatur pectore sensus.
Ergo tuos oculos nunquam, mea vita, videbo,
et tua perpetuus sepelivit lumina somnus?
Emoriar tecum: sic, juvat ire sub umbras.
At tamen absistam properato cedere letho,
ne mortem vindicta tuam tam nulla sequatur.

(Zde odbodí meč a odnáší mrtvolu.)

ANDREA

Přivedlas mně sem zhoršit bolu žár?
Já těšil se, že zhyne Balthazar,
a zatím Horatia stihl zmar,
a ubližují Belimperii,
již miloval jsem víc než celý svět,
vždyť jsem byl pro ni víc než celý svět.

POMSTA

Ty už chceš sklízet, když obilí raší;
nakonec úspěch korunuje dílo:
obilí kosí se, až dozraje.
Jen klid; dřív než tě odsud odvedu,
já Balthazarův pád ti předvedu.

/ III / 1 /

*(Popraviště u portugalského dvora. Vystoupí
portugalský místokráľ, šlechtici a Villuppo.)*

MÍSTOKRÁL

Ach, nešťastné je postavení králů,
trůníme prostřed těžkých pochybností!
Nejdřív nás vyzvednou co nejvýše,
odkud nás často sráží nenávisť,
vždy jsme však poddanými kola Šťestí.
I na špičce je naše radost menší
než strach a děs, že budem svrženi.
Tak ani vlny nebojují s vichry,
jak Šťestí cuchá záležitost králů:
ti chtějí, aby se jich lidé báli,
a bojí se, že je budou mít rádi,
protože láska ke králi i strach
se projevují stejně: lichotkami.
Chcete-li vidět důkaz, jsem zde já:
mne nenávisť zbavila synáčka,
jediné naděje našeho rodu.

1. ŠLECHTIC

Nikdy bych neřek, že má Alexandro
srdce tak plné jedu nenávisť;
teď vidím, že lze slov užívat různě
a z obličeje nelze vyčíst nic.

VILLUPPO

To nelze: kdybyste byl viděl lstivost,
s níž zbarvil výraz předstíranou láskou,
když v poli doprovázel Balthazara,
řek byste, že je stálejší než slunce,
jež stále obíhá kol středu země:
přesně tak se on točil kolem prince.

MÍSTOKRÁL

Villuppo, přestaň, už jsi řekl dost;
vždyť každým slovem jenom dobíjíš
mé těžce poraněné myšlenky.
Já nebudu už dále klamat svět
a odkládat Alexandrovu smrt.
Jděte a přiveďte sem toho zrádce:
byl řádně odsouzen, ať tedy zemře.

(Vystoupí Alexandro, šlechtic a balapartníci.)

1. ŠLECHTIC

Na prahu smrti buďte trpěliví.

ALEXANDRO
Proč bych měl být před smrtí trpělivý?
Mně nevadí, že opouštím náš svět,
v němž vždycky může zvítězit jen zlo.

1. ŠLECHTIC
Je lépe doufat.

ALEXANDRO
I já doufám: v nebe.
Země je totiž příliš zkažená,

27/
Kolo Šěstěny

z jejího kadlubu naději nechci.

MÍSTOKRÁL

Tak rychle! Přiveďte sem toho ďábla,
ať zemře za svůj zatracený čin.

ALEXANDRO

Ne že bych se bál překročit práh smrti
(protože urozený člověk se
nemůže sklonit před otrockým strachem);
jsem, králi, nešťasten, ač dosud žiji.
Jen jedno, jedno jen mučí mou duši,
že umírám, jsa podezírán z hřichu.
Víte nebe, jež zná tajné myšlenky:
nepřepadlo mě ani pokušení.

MÍSTOKRÁL

Už dost, povídám! Umučte ho! Rychle,
svažte ho, upalte ho v plamenech,
předzvěsti neuhasitelných ohňů
Flegethonu, kam přijde jeho duše.

(*Přiváží ho ke kálu na hranici.*)

ALEXANDRO

Má nevinná smrt padne na tebe,
Villuppo, jenžs mě křivě obvinil,
buď ze zloby či vypočítavosti.

VILLUPPO

Jestli mi budeš ještě vyhrožovat,
pošlu tě vlastní rukou do jezera,
v němž zhynou tvoje slova i tvé skutky.
Ohavný zrádce! Bestiální vrahu!
(*Vystoupí vyslanec a družina.*)

VYSLANEC

Okamžik! Počkejte!
A s dovolením Jeho Výsosti
se okamžitě chopte Villuppa.

MÍSTOKRÁL

Co znamená ten náhlý příchod, pane?
Co máte za noviny, vyslanče?

VYSLANEC

Balthazar žije, milostivý pane!

MÍSTOKRÁL

Co říkáš? Můj syn Balthazar že žije?

VYSLANEC

Váš syn, Don Balthazar, náš princ, je živ
a milým hostem na španělském dvoře.
Pokorně vás, Výsosti, pozdravuje.
Na vlastní oči jsme ho viděli.
Dopisy, které vám posílá král,

jsou šťastným svědectvím princova zdraví.
(*Odevzdává dopisy, místokrál se podívá do dopisů
a čte:*)

MÍSTOKRÁL

„Tvůj syn je živ, tvou daň jsme obdrželi.
Uzavíráme mír, jsme spokojeni.
Ostatek rozhodni dle dalších článků
ke cti nás obou, k svému prospěchu.“

VYSLANEC

Zde jsou návrhy španělského krále.
(*Podává mu další listiny.*)

MÍSTOKRÁL

Ty bídný ničemo! Taková špatnost!
Takto chtít zničit charakter i život
urozeného Alexandra. Páni,
odvažte ho. — Nu, dej se odvázet.
Už váže tě jen povinnost se pomstít.
(*Odváží ho.*)

ALEXANDRO

Když vám ohlásili tak hroznou zprávu,
nemoh jste jednat jinak, Výsosti.
Vidíte sám, že moje nevinnost
zachránila ten beznadějný život,
který jsi, Villuppo, chtěl svou lží zmařit.

MÍSTOKRÁL

Pověz mi, Villuppo, ty falešníku,
proč jsi chtěl zahubit zde toho pána?
Jen zpráva o smrti drahého syna
v nás mohla vznítit nedůvěru k němu,
nižádná jiná jeho nelaskavost.

ALEXANDRO

Tak řekni králi, zrádný Villuppo,
kdy ti v čem Alexandro ublížil?

VILLUPPO

Drásá mě vzpomínka na vlastní hnusnost,
má černá duše přijímá tvůj soud:
nespáchal jsem to, abych se mu pomstil.
Jen kvůli odměně a kariéře
jsem nestoudně dal v sázku jeho život.

MÍSTOKRÁL

A ten vykoupíš svojí smrtí, lotře;
nikoliv obyčejným umučením,
které jsme přichystali pro toho,
jenž, jak jsi tvrdil, zavraždil nám syna,
však mukami a tvrdou torturou,
jež dáme pro tebe zvlášť vymyslet.

(Alexandro se ho snaží prosit.)

Ne, neproste mě. — Odvedte ho, zrádce.

(Odejde Villuppo a stráž.)

A tebe, Alexandro, poctíme
zveřejněním tvých stále věrných služeb.
Jak splnit artikule, jež nám poslal
náš velký pán, mocný král španělský,
teď chcem uvažovat se svými rádci.
Buď našim společníkem, Alexandro.

/ III / 2 /

*(Španělsko. Před palácem Dona Cypriana.
Vystoupí Jeronimo.)*

J E R O N I M O

Ach, oči! Žádné oči; fontány
chrlicí přival za přívalem slz;
Ach, živote! Ne, nejsi žádný život,
tys jen beztvará hmotá bezpráví,
zmatená, plná vražd a černých křivd.
Posvátné nebe! Jestli unikne
ten hříšný, nelidský, barbarický úklad,
ta s ničím neporovnatelná vražda,
jíž za oběť pad můj ztracený syn,
unikne-li objevení a pomstě,
čím člověk spravedlnost nebe změní,
když nedá spravedlnost těm, co v jejich
zásah věří?

A noc, ten smutný důvěrník mých nářků,
kež probudí mou utrápenou duši
žalostným zjevením a požádá mě
ranami mého zkrúšeného syna,
abych si uvědomil, že je mrtev.
Ať z pekla vyrazí houf hnusných dáblů,
kteří mě dovedou k neznámým stezkám
a zděsí srdce výhni myšlenek!
Zamračený den píše moje strasti,
od rána zaznamenává mé sny
a teď mě vyhání jít hledat vraha.
Svět, nebe, peklo, noc, den, oči, žití,
kež dovolí mi aspoň stopu míti —
(Spadne dopis.)

Co je to? Dopis? Pro koho? Jen tiše!
Copak tu kdo Jeronimovi píše?

„Já nemám inkoust, proto píši krví.
Můj zhoubný bratr mě před tebou ukryl.
Pomsti se Balthazarovi a jemu.
Oni ti zavraždili tvého syna.
Jeronimo, pomsti smrt Horatia
a měj se líp než Belimperia.”

Co znamená ten nečekaný zázrak?
Syna mi zabil Lorenzo a princ!
A proč se proti němu spikli? Proč?
Anebo proč ty, Belimperie,
žaluješ na bratra — jestli to spáchal?
Jeronimo, dej pozor na komplot!
Někdo ti usiluje o život!
Buď opatrný! Nevěř nikomu!
Chtějí tě nachytat: tohle je léčka,
abys obvinil Lorenza a tím
dal všanc svůj život a své jméno vniveč.
Mně drahé bylo žití mého syna,
je správné, abych pomstil jeho smrt.
Svůj život neriskuj, Jeronimo,
ty musíš žít a vykonat svůj záměr.
Proto se pokusím oklikou zjistit,
možno-li tento dopis něčím potvrdit.
Teď budu naslouchat zde u paláce,
snad nedaleko Belimperie.
Chci všechno slyšet, nic však prozradit.
(Vystoupí Pedringano.)
Pedringano!

P E D R I N G A N O

Má být, Jeronimo?

J E R O N I M O

Kde je tvá paní?

P E D R I N G A N O

Nevím, zeptejte se.

(Vystoupí Lorenzo.)

L O R E N Z O

Kdopak to je? Jeronimo?

J E R O N I M O

Milosti.

P E D R I N G A N O

Ptá se po Doně Belimperii.

L O R E N Z O

A proč, Jeronimo? Sám vévoda,
můj otec, ji před několika dny
poslal pryč pro nějaký prohřešek.

Jestli jí ale chcete něco vzkázat,
Jeronimo, já jí to vyřídím.

JERONIMO

Ne, Milosti, to není třeba, díky.
Měl jsem k ní prosbu; co dělat, je pozdě.
Upadla v nemilost? To je mi líto.

LORENZO

Vždyť jsem tu ještě já, Jeronimo.
Stačí říct.

JERONIMO

Ne, ne, to si netroufám.
Pokorně, Milosti, vám děkuji.
[*Milosti, vás že bych měl obtěžovat?
Až půjde o víc, budu mít tu čest.
Teď jde jen o maličkost, Milosti.]

LORENZO

Nic nevádí, Jeronimo, jen mluv.

JERONIMO

To vážně, Milosti, nestojí za řeč.
Já uznávám, že jsem byl nedbalý
a povrchní a málo horlivý
vůči vám.

LORENZO

Prosím tě, Jeronimo.

JERONIMO

Je to jen bezvýznamná maličkost,
jako je zavraždění syna, nic víc —
taková maličkost.*]

LORENZO

Jak myslíš. Sbohem.

JERONIMO

(*stranou:*)
Srdce i rty mlčí o žalu mnohém.
(*Odejde.*)

LORENZO

Pojď sem, Pedringano. Vidíš to, vidíš?

PEDRINGANO

Aby ne. Něco tady nehraje.

LORENZO

Zřejmě ten zatracený Serberino,
ten lotr, udal Horatiovu smrt.

PEDRINGANO

To nemoh, Milosti, vždyť od té chvíle
Serberino byl stále po mém boku.

LORENZO

I kdyby byl, má však tu povahu,

že lichotky či strach ho nutí mluvit.
Ten typ já znám, a velice mě mrzí,
že jsem ho kdy v té věci použil.
Zabraňme nejhoršímu, Pedringano.
Ty smlčíš tajemství jako má duše,
a proto, aby ses měl ještě lépe,
a tohle si vem a dávej dobrý pozor.

(*Dává mu další zlato.*)

Dnes večer musíš — souhlasíš s tím, doufám —
se potkat s tímhle Serberinem v parku
svatého Ludvíka zde za palácem.
Skrýj se a potom se na něho vrhni.
Když chceme my žít, tak on musí zemřít.

PEDRINGANO

Jak tam však Serberina vylákám?

LORENZO

To už nech na mně: já sám ho tam pošlu;
půjde tam na schůzku s princem a se mnou
tam, kde ty musíš vykonat ten čin.

PEDRINGANO

Vykonám, Milosti, spolehněte se.
Půjdu se ozbrojit a přepadnu ho.

LORENZO

Jen co se časy změní — v což já doufám,
vynese ti to povýšení — znáš mě.

(*Odejde Pedringano.*)

Che le Ieron!

(*Vystoupí páže.*)

PÁŽE

Jasnosti?

LORENZO

Běž k Serberinovi
a požádej ho, ať určitě přijde
dnes večer do parku za palácem,
že se s ním chceme s princem sejít.

PÁŽE

Prosím.

LORENZO

Vyříd' mu, že ho budem čekat v osm.
Ať je tam včas.

PÁŽE

Už letím, Jasnosti.

(*Odejde páže.*)

LORENZO

Teď abych zabezpečil všechny své
schystané intriky a úklady,

rozestavím stráž — což nařídil král —,
aby hlídala tam, kde Pedringano
zavraždí nešťastného Serberina.
Tak musíme pracovat my, co chceme,
aby nám lidé důvěřovali.
Tak musíme intrikovat my proto,
abychom zabránili nehodě,
a jednu špatnost vyháníme druhou.
Nehleten Jeronimův lstivý dotaz
o Belimperii budí podezření
a podezření věští další zlo.
Pokud jde o mne, já svou vinu znám,
leč oni též — však už je vyřídím.
Co za mince riskovali své duše,
aby mi zachránili život, titíž
mus budou za mince riskovat svůj.
Je také lepší, když sprostý chlap zemře,
než aby ohrožoval naše štěstí.
Ne, nesmějí žít; nechci se jich bát.
Věřím jen sobě, jen já jsem svůj přítel.
Ať zemřou! Smrt těch otroků mně lahodí,
ničemu jinému se stejně nerodí.

/ III / 3 /

*(Park svatého Ludvíka. Vystoupí Pedringano
s pistolí.)*

PEDRINGANO
Pedringano, drž pevně pistolí;
mé štěstí, nezklam, provázej mě dál;
přej úspěch mému snaživému duchu,
já už svůj záměr uskutečním sám.
Tady mám zlato, o které tu běží:
já se přec nehoním za marným snem,
já mám už z toho dobrodružství zisk.
Ten, který neumí přimhouřit oči,
když před ním blýská zlatem těžký měšec,
ten si takovou přízeň nezaslouží.
Takovým tupcům ať se plány maří,
kde lidem jako já se všechno daří.
Mám mít strach ze zatčení? Ale ne;
vím jistě, že můj pán — bude-li třeba,
mě zaštití před zaslouženým trestem.
A pak, zde není podezřelé místo,
zde také zůstanu a budu číhat.

(Vystoupí stráž, aniž je Pedringano upozoruje.)

1. STRÁŽ

Moc by mě zajímalo, proč nás dnes
poslali hlídkovat akorát sem.

2. STRÁŽ

Že prý to je na králův přímý rozkaz.

3. STRÁŽ

Dosud jsme ale nikdy nehlídali
tak blízko paláce králova bratra.

2. STRÁŽ

Jen klid, klid. O něco tu jde, tak pozor.

(Vystoupí Serberino.)

SERBERINO

Zastav se, Serberino, a zde čekej,
jak řeklo páže Dona Lorenza,
to je to místo, kde se s ním máš setkat.
A v tomhle koutě, kdyby člověk chtěl,
moh by si s někým vyřídít své účty.

PEDRINGANO

(stranou:)

Kořist se blíží, musím ptáčka skolit.
Teď, Pedringano, ukaž, že jsi muž!

SERBERINO

Zajímalo by mě, kde je tak dlouho,
a proč se chce tak pozdě se mnou sejít.

PEDRINGANO

Pro tohle, Serberino. Máš to dostat.

(Vystřelí z pistole.)

Tak, už je po něm. A svůj slib jsem splnil.

(Stráž vystoupí do popředí.)

1. STRÁŽ

Slyšíte, páni! Výstřel z pistole.

2. STRÁŽ

Tady je mrtvola! — Chyťte vraha!

PEDRINGANO

Při mukách pekelných! Kdo na mne sáhne,
tomu já dám poslední pomazání!

3. STRÁŽ

Spíš, lotře, odříkej vyznání hříchů.

Pročs ho tak bestiálně zavraždil?

PEDRINGANO

Proč? Že šel pozdě večer na procházku.

3. STRÁŽ

To jste měl raděj zůstat v posteli,
než páchat zločin takhle pozdě večer.

2. STRÁŽ

Pojďte, **odvedem** vraha k maršálkovi.

I: STRÁŽ

Jdem k **Jeronimovi!** Pomozte mi tam také **odnést** zavražděného.

PEDRINGANO

K **Jeronimovi?** Vedte mě, kam chcete. Já **zodpovím** svůj skutek před každým! Na mne **jsste** krátcí! Jen si něco zkuste!
(*Odejdou.*)

/ IIII / 4 /

(*Pokoj v paláci Dona Cypriana.
Vystoupí Lorenzo a Balthazar.*)

BALTHAZAR

A proč **jsste**, příteli, tak brzo vstal?

LORENZO

Abych **moh** včas zabránit neštěstí.

BALTHAZAR

O **žádném** neštěstí přec nevíme.

LORENZO

Nejhorší **neštěstí** nás nenapadne, neočekávané zlo škodí nejvíc.

BALTHAZAR

Tak **pověz**, Lorenzo. Mluv, člověče, je v **sázce** moje čest anebo tvoje?

LORENZO

Nejen **má**, nejen vaše. Čest nás obou. Mám **podezření** — ne — spíš dobrý důvod domnívat se, že naši komplici při odstranění Dona Horatia nás **vyzradili** Jeronimovi.

BALTHAZAR

Nás **vyzradili?** Hloupost, Lorenzo.

LORENZO

Nu, když má člověk špatné svědomí a **vzpomene** si na dřívější hříchy, tu může velmi snadno pobloudit. Já si to **nedám** vymluvit. Víím jistě, že starý Jeronimo všechno ví. Musím vám proto říct, co už jsem podnik —
(*Vystoupí páže.*)

Už je tu **páže**. Nu tak, co nám neseš?

PÁŽE

Jasnosti, zavraždili Serberina.

BALTHAZAR

Cože? Mého sluhu Serberina?

PÁŽE

Vašeho sluhu, Výsosti.

LORENZO

Mluv, páže, kdo ho zavraždil?

PÁŽE

Ten, jehož za tu vraždu také zatkli.

LORENZO

Kdo?

PÁŽE

Pedringano.

BALTHAZAR

Serberino, jenž mě tak miloval?

Ten hnusný vrah! Zavraždil přítele!

LORENZO

Tak Serberina zabil Pedringano?

Výsosti, račte, prosím, zasáhnout, urychlit odplatu a zhoršit mu ji.

Žalujte ihned samotnému králi.

Ten rozbroj sluhů je mi podezřelý.

BALTHAZAR

Vem na to jed, že zemře, Lorenzo.

Král bude těžko odmítat mou žádost.

Jdu popohnat maršálské řízení.

Za tento pekelný čin ten chlap zemře!

(*Odejde Balthazar.*)

LORENZO

(*stranou:*)

Tak, správně. Pokračujme v taktice, to radí totiž moudrým zkušenost.

Já intrikuji: on to provádí;

já líčím past: on láme větvičky a neví, na který lep ptáček sedl.

Ti moudří, kteří nechtějí nic ztratit, si hrají před známými na číhaře.

Teď moji oběť zabít jde ten pán a nikdo neví, že to byl můj plán.

Dle mého názoru je těžko věřit nejenom lidem, i jen jednomu:

vždyť každý prozradí své tajemství.

(*Vystoupí posel s dopisem.*)

Mladíku!

WILLIAM BAVANDE:
Z PŘEKŁADU
MONTANOVA SPISU
DE REPUBLICA BENE
INSITUENDA PARAENESIS
(1559)

... Posledním ze sedmi řemesel v obci ... je hraní divadla ... lidé — veřejně či v soukromí — sledují hry sestavené dílem pro potěšení, dílem proto, aby nás pohnuly k následování příkladů ctnosti i dobra a abychom se vystříbali neřesti a nečistého žití ... Hry předváděné na jevištích, na otevřených tržištích neb jiných místech, kde se na ně lidé mohou dívat, bývají sice někdy prospěšné, avšak mohou přinášet i nemalou škodu, nejsou-li hrány z působem, jaký je v obci náležitý a vhodný; odsuzujeme proto každé veřejné předvádění věci necudných, hanebných, ukrutných, zlovolných a nepočestných ... V obci musí tedy být pěstovány jen zábavy sloužící nám jako dobrý příklad, přičemž se potěšení mísí rovným dílem s prospěchem ... Chodit na hry je věc zákonná a doporučeněhodná, pokud ovšem nejsme zaměstnání závažnými a naléhavými záležitostmi — tak abychom došli nejen užítku a povznesení ducha, ale abychom zároveň, nemajíce nic jiného na práci, poznávali věci, jež v nás napříště budou prohlubovat ctnost ... Nesmí být trpěny žádné tragédie, komedie či jiné druhy her než ty, které posilují dobrý mrav, ať už skrze rozum či skrze touhu po počestnosti. Což se děje vždy, když slyšíš nebo vidíš, že na dobrém člověku bylo spácháno něco zlého, krutého, zločinného či nevhodného, a ty se na tento z působ poučíš, jak se takových činů vyvarovat, a pochopíš, že páchat tyto věci je hanebné a že tě za to stihne pomsta věčného zatracení. Jestli naopak spatříš něco, co bylo řečeno či vykonáno spravedlivě, mužně, skromně, střízlivě, opatrně, bobabojně neb ctnostně, můžeš se sám snažit konat to, co se ti u jiných líbilo ... Kdo se přidrží takovéto opatrnosti, když se dívá na tragédie, komedie, hry historické, náboženské či světské, aneb na průvody, jež se odbývají na scéně či pod širým nebem, nikdy svůj čas nepromarní ...

[Z. H.]

PÁŽE
Vaše Jasnosti?

LORENZO
Co chce?

POSEL
Nesu vám dopis, Vaše Jasnosti.

LORENZO
Od koho?

POSEL
Od toho zatčeného, od Pedringana.

LORENZO
Sedí ve vězení?

POSEL
Pochopitelně, Vaše Jasnosti.

LORENZO
Copak nám asi chce? — Tady nám píše, abych mu pomoh jako dobrý pán. Vyříd, že dopis mám a vím, co chce. Co půjde, to pro něho udělám. Už můžeš jít, můj hoch tě dohoní.
(Odejde posel.)

Vše jde jak po másle, tak ještě jednou: Odnes ten měšec Pedringanovi.

Vězení znáš: odevzdej mu ho tajně, dej pozor, ať tě nikdo nevidí.

Vyříd, že nemá ztrácet náladu, a třebaš dnes zasedne maršál k soudu, že si může být jist svým propuštěním.

Řekni mu, že už král podepsal milost, a proto ať jen chrabře vzdoruje, i kdyby měl oprátku na krku

— já chci, aby to tak daleko zašlo — že ty mu sám včas milost doručíš.

Ukaž mu tuto skříňku; vyříd mu, že v ní ta milost je: jestli ti však je život drahý, neotvírej jí!

Ať neví, jak mu splním naděje.

Dokud jsem živ, dostane, co mu patří. Tak běž!

PÁŽE

Už jdu, už běžím, Jasnosti.

LORENZO
Dej pozor, ať to správně vyřídíš!
(Odejde páže.)

Teď stojí naše štěstí velmi vratce, Lorenzo: buďto teď, anebo nikdy.

Zbývá mi vykonat jen jediné,
a to: promluvit s mistrem popravčím.
Jenomže — proč? Vždyť já si netroufám
říct ani vzduchu svoje záměry:
co kdyby vítr tajně pošeptal
má slova nepřátelům do uší —
beztak je mají stále nastraženy.
E quel che voglio io, nessun lo sa;
intendo io: quel mi basterà.

/ III / 5 /

(Ulice. Vystoupí páže se skříňkou.)

P Á Ž E

Můj pán mi zakázal podívat se dovnitř do skříňky. To je tedy pravda; ještě že mě varoval, jinak bych tolik neotálel. My nedospělí mužští jsme totiž rozkolísaní jako ženské: co se jim nejvíc zakazuje, to udělají nejdříve. Já taky. — Páni! při mé nezarostlé počestnosti — ta skříňka je úplně prázdná! Kdybych se tím neprohřešil proti zachování služebního tajemství, tak bych řekl, že je to ukázka panské lumpárny. A já teď musím jít za Pedringanem, vykládat mu, že v té skříňce nesu pro něho milost: ještě že jsem viděl pravý opak, jinak bych to snad odprísáhl. Ale člověk se musí smát, když si představí, jak si ten chlap bude dělat šprťouchlata ze šibenice, dlouhý nos na obecnostvo a legrácky z kata, protože si bude myslet, že se z toho dostane. A to tedy bude fór, až já tam budu stát, a jak on udělá nějaký vtíp, já ho ještě okrášlím tím, že ukážu prstíčkem na skříňku, jako bych mu chtěl říct: „Jen tak dál, tadyhle máš stejně milost.“ To je ale pitomý vtíp, uvtípkovat se až k smrti! Chudák! Pedringano, chuděrko malá, mně je tě tak líto, ale ani kdybych měl viset vedle tebe, plakat pro tebe nemůžu.

/ III / 6 /

(Soudní místo se šibenicí. Vystoupí Jeronimo a jeho náměstek.)

J E R O N I M O

A tak se musíme my namáhat
a řešit těžké trampoty svých bližních,

třebaže svých se zbavit nedovedem?
A spravedlivě soudit, ačkoliv
za utrpená bezpráví nám nikdo
spravedlivou náhradu nikdy nedá?
Cožpak se nikdy nedožiju dne,
kdy božská spravedlnost zařídí,
že poznám původce svých starostí,
a tím se jich též jednou provždy zbavím?
To ničí moje tělo, krátí věk,
že já musím být spravedlivý k lidem,
zatímco bozi, lidé na mne civí
a nikdo není ke mně spravedlivý.

N Á M Ě S T E K

Máte jen jednu starost, maršálku,
v svém úřadu: potrestat zločince.

J E R O N I M O

Mám tedy za povinnost chtít smrt toho,
za jehož život prolil bych svou krev.
Nu dobře, od toho jsme tady. Začneme:
zde leží šátek, jenž mě odvolává.
*(Vystoupí zřízenci, páže a Pedringano v poutech,
s dopisem v ruce.)*

N Á M Ě S T E K

Předvedte vězně, soud je připraven.

P E D R I N G A N O

Děkuju, páže. Byl nejvyšší čas.
Napsal jsem totiž znovu pánovi
o něčem, co se ho moc dotýká;
dostal jsem strach, že na mě zapomněl.
Protože však on na mě pamatuje,
tak půjdem tedy před tribunál, ne?

J E R O N I M O

Předstup, ty bestie, ty vrahu lidí,
a tady ať má konečně svět klid;
vyznej svůj hřích a lituj svého činu.
Ta šibenice čeká na tebe.

P E D R I N G A N O

Bere to kvapem. Vaše Maršálkosti,
vyznávám — ne ze strachu před smrtí,
že jsem to já, kdo zabil Serberina.
A vy si tedy nyní myslíte,
že vám ta šibenice dodá klid?

N Á M Ě S T E K

Zajisté.

P E D R I N G A N O

Já bych zase řekl, že ne.

JERONIMO

Mlč, drzoune, však ty to ještě poznáš,
dokud jsem soudce já, pak platí zákon:
prolité krvi dodá klid jen krev,
a třebaš já se práva nedovolám,
dbám na to, aby ho dosáhli jiní.
Skutek je dokázán, přiznal se, pryč s ním:
dle zákona se odsuzuje k smrti.

(*Ustoupí kat.*)

KAT

Tak račte, vážený pane. Jste připraven?

PEDRINGANO

Na co, můj milý, přeochoťný lotře?

KAT

Popojít k tomuto aparátku.

PEDRINGANO

Rozmilý pane, berete to příliš hopem. Tak
ty bys mi chtěl vyměnit šaty za oprátku?
Abych si svlékl apartní oděný a navlékl si
apartní špagát? Vážený mistře popravčí,
vzhledem k tomu, že jsem vaši lumpárnu
prokoukl, budete mi muset za šaty něco
doplatit, jinak neměním.

KAT

Ale no tak, pohyb.

PEDRINGANO

Musím nahoru?

KAT

Ž se vám nedá pomoci.

PEDRINGANO

Ale pro opačný směr pomoc existuje.

KAT

Už ji mám připravenou. Prosím.

PEDRINGANO

Račte tím myslet oprátku?

KAT

Samozřejmě. Račte být už připraven? Buďte
tak laskav a hodte sebou, hodte sebou, čas
prchá.

PEDRINGANO

Vy máte na věšení časový rozvrh? Jestli ano,
já se obávám, že vám tu tradici poněkud
pošramotím.

KAT

Ani vy nezůstanete v celku. Já vám totiž
zlomím vaz.

PEDRINGANO

Ale, pane popravčí, nedělej si ze mne
legraci. Radši se modlete, abych vám jednou
ve zdraví za to nerozbil hubu.

KAT

Naneštěstí, vážený pane, na ni nedosáhnete,
chybí vám skorem půl metru, a dokud tady
úřaduju já, tak už nevyrostete, doufám.

PEDRINGANO

Heleď ty, vidíš tam toho mladíčka se skříňkou
v ruce?

KAT

Toho, jak na ni ukazuje prstíčkem?

PEDRINGANO

Přesně toho kolegu.

KAT

Tak toho neznám. Co má s ním být?

PEDRINGANO

A ty si jako myslíš, že budeš žít tak dlouho,
až si z jeho starého kabátu dáš udělat novou
vestu?

KAT

Mnohem déle, mnohem déle: protože věšet
takové poctivce, jako jste vy nebo on, to je
pro mě už teď stará vesta.

PEDRINGANO

A co si myslíš, že on v té skříňce má?

KAT

Jo, to já nevím, a taky je mi to celkem jedno.
Jen bych řekl, že byste měl spíš dbát o stav
své duše než o zdraví těla.

PEDRINGANO

Vážený mistře popravčí, já se naopak domní-
vám, že co prospívá tělu, prospívá také duši.
A může být, že v té skříňce je mast na obojí.

KAT

Hochu, ty jsi ten nejlegračnější mužský,
který mi kdy vzdychal u dveří kanceláře.

PEDRINGANO

Tak ta tvoje lumpárna má už vlastní kancelář
a tabulku se jménem lotra?

KAT

Ano, a všichni, kdo nás teď pozorují, do-
svědčí, že vy ji zas máte označenou jménem
zloděje.

PEDRINGANO

Požádej laskavě toto vážené publikum, aby se se mnou pomodlilo.

KAT

Jistě, vážený pane, to je vynikající nápad. Pánové, dovoluji vám představit vynikajícího šibeničnicka.

PEDRINGANO

Počkej, počkej, teď mě něco napadlo, nech je ještě být, až někdy jindy. Teď je vlastně ani nepotřebuju.

JERONIMO

Jakživ jsem neviděl takovou drzost. Strašlivá doba, když je vražda k smíchu; kdy duše, jež má cílit svatě k nebi, si libuje jen v zakázaných věcech a potácí se sem tam v trnísku, které mu brání v cestě ku štěstí. Ten vrah! Krvavá bestie! Bůh chraň, aby tak hnusný čin kdy ušel trestu! Ať popravou se smyje jeho vina! — Všechno mi tebe, synku, připomíná. (*Odejde Jeronimo.*)

PEDRINGANO

Klid, klid, jen žádný spěch.

NÁMĚSTEK

Nač ještě čekáte? Doufáte v milost?

PEDRINGANO

Ano.

KAT

Od koho?

PEDRINGANO

Ty lotře! Král mi má udělit milost!

KAT

Tomu vy věříte? Tak spánembohem. (*Oběsí ho.*)

NÁMĚSTEK

Už ho můžete odnést, pane mistře. Mrtvolu ale nepohřbívejte. Nesmíme přec nakazit ani zemi tím, co je vždy zatracováno všemi.

/ III / 7 /

(*Pokoj v Jeronimově domě.*)

JERONIMO

Kam mohu utéct, kde smím dát dech žalům,

mým žalům, jejichž váha tíží zem?

Či výkřikům, jež přeplňují vzduch nekonečnými plankty nad synem?

Bouřlivé vichry, spolčené s mým nářkem, otřásly pro můj žal holými stromy, z luk strhly zelený a květovaný šat, pramen mých slz proměnil hory v močál a prorazil i brány pekelné.

Má duše však je stále trýzněna přerývanými vzlyky, vírem vášní, jež vzletají jak ptáci nad oblaka a tlukou křídly do nebeských oken a prosí o pomstu a spravedlnost. Ty ale sídlíš na vrcholcích nebes za dvojnásobnou hradbou z diamantů: tu nelze proniknout, a proto dál zde marně lkám a vylévám svůj žal.

(*Vystoupí kat s dopisem.*)

KAT

To jsem rád, že jsem vás našel! Pozdrav vás Pánbůh, pane maršálku. Ten člověk, pane maršálku, ten Peřinkáno, co byl samá legrace —

JERONIMO

Co s ním má být?

KAT

Pane maršálku, on odešel ze světa špatným směrem, on měl jít opačně, měl na to legitimaci. Podívejte, tady má cestovní pas. Prosim vás, pane maršálku, vždyť my jsme mu ublížili, pane maršálku.

JERONIMO

My ztovna! Ukaž.

KAT

A zabráníte mi v cestě k šibenici?

JERONIMO

To víš, že ano.

KAT

Děkuju vám, milostpane, uctivě děkuju.

(*Odejde kat.*)

JERONIMO

Snad že se mě to také dotýká, též abych si tím trochu zmírnil smutek, uzavřu s ním na chvíli příměří a přečtu si ten Pedringanův list.

„Jasnosti, psal jsem vám v nejvyšší nouzi,
abyste mi zařídil propuštění;
jestli to neučiníte, tak zemřu,
však před svou smrtí zjevím celou pravdu.
Jasnosti, já ho přece zabil pro vás,
jak jsme se dohodli, vy, princ a já.
Též jste mě získali zlatem a slibý,
abych vám pomoh zabít Horatia.“

Tak on jim pomoh zabít Horatia?
A herci v této hrůzné tragédii
jste byli, Lorenzo, ty s Balthazarem,
které můj syn, můj syn, měl tolik rád.
Co jsem to slyšel, co to zřel můj zrak?
Posvátná nebesa, což je to možné?
Lze tento ohavný, příšerný čin,
tak zavřený a dlouho skrývaný,
najednou tímhle otevřít a pomstít?
Teď vidím, co jsem si dřív netrouf myslet,
že Belimperii list nebyl podvrh.
Ne, neklamala, ublížili jí;
jí, mne, Horatiovi a též sobě.
Teď mohu srovnat oba dopisy,
mohu si ověřit každický detail
a takřka ohmatat si pravdu celou.
Tak boží mlýny přece jenom melou . . .
Lorenzo, zrádce, ty se usmíváš?
Tuhletu čest jsi synu prokázal?
A Balthazare — zkázo našich duší —
pro tohle výkupné tě zachránil?
Mor na důvod těch vynucených válek!
Mor na tvé zajetí a sprostotu!
Mor na tvůj rod, tvé tělo i tvou duši,
na tvého tátu i tvou porážku!
Ať moje trpká kletba stíhá den
i místo, kde měl s tebou slitování!
Proč tu však plýtvám neplodnými slovy,
když moji bolest utiší jen krev?
Přednesu žalobu našemu králi,
u dvora budu křičet, že chci právo,
mé vetché nohy ošoupají křemen.
Buď dosáhnou spravedlnosti prosbou
či unavím je pomstychtivou hrozbou.

| I V | 1 |

*(Pokoj v Jeronimově domě. Vystoupí Isabella
a její komorná.)*

ISABELLA

Ta bylina že mi pročistí oči?
A tato hlavu?
Však žádná z nich mi nepročistí srdce.
Ne, na mou chorobu už není lék;
vždyť žádný lektvar neuzdraví mrtvé.
(Běhá jako šílená.)

Horatio! Kde je můj Horatio?

KOMORNÁ

Milosti, nesmíte se rozrušovat
přivoláváním Dona Horatia.
Tomu je dobře, ten spí v Elysiu.

ISABELLA

Nedarovala jsem ti šaty, šperky,
nekoupila jsem ti bič s pišťalkou,
jen abys pomstila ten jejich zločin?

KOMORNÁ

Má duše trpí, Milosti, tou řečí.

ISABELLA

„Má duše“ — dušinko, nevíš, co mluvíš.
Má duše má stříbrná křídélka,
která mě vynáší až do nebes.
Do nebes! Ano, tam sedí můj syn,
obklopen ohnivými cherubíny,
ti tančí kolem zacelených ran
a pějí něžné hymny, božské tóny,
když slaví harmonií nevinnost
toho, jenž zemřel co zrcadlo doby.
Pověz mi však, kde naleznu ty lotry,
kteří mi zavraždili Horatia?
Tak kam mám běžet, když chci najít vrahy,
jimž padl za oběť můj synek drahý?

| I V | 2 |

*(Před palácem Dona Cypriana.
U okna se objeví Belimperia.)*

BELIMPERIA

Proč na mně spáchali tu ukrutnost?
Pročpak mi znemožnili přístup k dvoru?
Nikdo nic neříká. Což nesmím zvědět,

z jakých mě obviňují špatností?
Prokletý bratře, odrodilý vrahu,
pročpak sis usmyslel mě umučit?
Jeronimo, proč jsem ti vůbec psala,
či proč tak se svou pomstou otálíš?
Andreo, Andreo, ach, kéž bys viděl,
co musím trpět kvůli tvému druhu,
kterého zavraždili kvůli mně!
Ať chci či nechci, obrnit se musím
trpělivostí a přizpůsobit se.
Dá Bůh, že budu zas svobodně žít.
(*Vystoupí Christophil.*)

CHRISTOPHIL
To ne, Jasnosti, zpět! To nesmí být.

/ I V / 3 /

(*Pokoj v paláci Dona Cypriana. Vystoupí Lorenzo, Balthazar a páže.*)

LORENZO
Víc říkat nemusíš. Vše zatím klape.
Víš jistě, žeš ho viděl mrtvého?

PÁŽE
Ať mě hrom zabije!

LORENZO
To stačí. Dost.
A pokud jde o jeho přesvědčení,
kterého se tak držel před smrtí,
nechme ho tomu, u něhož je teď.
Ten prsten odnes Christophilovi,
vyříd mu, že má sestru propustit
a ihned sem s ní přijít. —

(*Odejde páže.*)
To, co jsem udělal, je taktika,
abych tu vraždu zahladil a ztajil.
A teď, když celý rozruch opadl,
propustím drahou sestru na svobodu.

BALTHAZAR
Nejvyšší čas, Lorenzo; vévoda
se včera po ní ptal, sám jste to slyšel.

LORENZO
A vy jste, doufám, opět slyšel mne,
jak její odloučení vysvětluji.
O to však nejde. Máte ji rád.

28/

*Stránka z Aristotelovy Etiky Níkomachovy
od Rinalda Pirama da Monopoli (kolem r. 1495).*

*Uprostřed stojí
Herkules a Hermes, prototypy hrđinské a duchovní
ctnosti. Naboře jsou znázorněny obětní scény,
dole příklady bestialní ukrutnosti. Uprostřed naboře
a po stranách jsou medailónky s hlavami římských
císařů.*

BALTHAZAR

Mám.

LORENZO
Tak pozor na lásku, jednejte chytře;
zbavte ji podezření; sledujte mě,
a kdyby s námi chtěla vyjednávat,
jemně s ní žertujte. Žert v tuto chvíli
překlene věci, jež by pobouřily.
Už přichází. (*Vystoupí Belimperia.*)

Tak, sestro —

BELIMPERIA

Sestro? Nikdy!

Ty nejsi bratr, ty jsi nepřítel.
Se sestrou bys tak nemoh zacházet:
Nejdřív mě vyděsit tasenou zbraní,
pak mého přítele odstranit vraždou,
potom mě odnést jako vichřice
doprostřed družiny svých kumpánů
a zavřít, aby nikdo ke mně nemoh
a já nemohla prozradit, jak trpím.
Co za šílenství pomátlo ti rozum?
V čem jsem ti vůbec ublížila? V čem?

LORENZO
Nech si vše vysvětlit, Belimperie.
Já jsem ti přece v ničem neublížil,
leda snad v tom, že příliš opatrně
jsem chtěl ochránit tvoji čest i svou.

BELIMPERIA
Mou čest? A v čem jsem tedy, Lorenzo,
zanedbala svou pověst natolik,
že jsi ji musel chránit ty či jiný?

LORENZO
Sám Jeho Výsost král a s ním můj otec
se měli sejít s Donem Jeronimem
prodiskutovat různé státní věci,
o kterých rozhodoval místokrál.

λέγεται ἀγαθός· οὐ κεν δέχεται ἀμαρτίας / κ' φρονήσῃ μὴ οὐκ ἐπι-
 στεί ὑπάρχουσι· ἄλλον δ'· καὶ ἡ μὴ πρακτικὴ κ'ν· ὅτι ἴδιον ἂν αὐτοῖς
 διὰ τὸ τοῦ μορίου ἀξίτην εἶηαι· καὶ ὅτι οὐ κέσται κ' προσάξεισιν
 ὁρῶν ἀνίφρονήσας· οὐ δάνη ἀξίτης· κ' μὲν γὰρ τὸ πῦρος· κ' δ'
 τὰ πρὸς τὸ πῦρος πρὶν κ' πρῶτον· ἀγαθὸν οὐ δὲ κυρίως γέ ἐστὶ τῶ-
 σφίας· οὐ δὲ τὸν βελτίονος μορίου· ὡς περ οὐδὲ τῆς ἡμέρας κ' ἡμέρας
 κ'· οὐ γὰρ κ' ἔχεται αὐτοῖς· ἀγῶναι ὅπως γλυτῶται· ἐκείνης οὐκ ἐν-
 καί ἐπιπέσει· ἀγῶν κ' κ' κ'· ἐπὶ ὁμοίως καὶ ἐστὶς τινὲς πολιτικῶν
 φαίνονται ἀξίτην πῦρος· ὅτι ἐπιπέσει πρὶν αὐτῶν κ' ἐντύσει.

ἐπὶ ταῦτα λέγειον αἴτην ποιησάμενος ἀξίτην· ὅτι τῶν πρὶν τῶν
 ἄλλων φερεται· τῶν ἰσὺν εἶδη· κακίαν· ἀκρασίαν· θηριότης· τῶν

BELIMPERIA

A to se snad týkalo mojí cti?

BALTHAZAR

Uklidněte se, hned vše uslyšíte.

LORENZO

Že jsem byl poblíž, poslali mě napřed,
abych ho upozornil, že už jdou.

Když jsem tam přišel, doprovázen princem,
našel jsem v loubí zcela nečekaně
Belimperii s Donem Horatiem.

BELIMPERIA

Nu a?

LORENZO

A já si potom vzpomněl na nemilost,
která vás stihla kvůli Andreovi,
a že byste v ní byla nyní déle,
kdyby vás chytli s prostým člověkem.
Co jsem měl dělat? Rozhodl jsem se
odstranit otci Horatia z cesty.

BALTHAZAR

A vás prozatím někam tajně ukrýt,
aby vás Jeho Milost nenašla.

BELIMPERIA

Bylo to tak? A jste vy svědek, princi,
o čem mě přesvědčuje, že je pravda?
Tak to jste spáchal, bratře, kvůli mně,
a vy jste mu v tom napomáhal, princi?
Pamatujme si tu památnou práci!
Proč jste mě však tak dlouho ukrýval?

LORENZO

Byla jste příliš trudnomyslná,
co zemřel Andrea, váš první hoch,
a otcův hněv vám jistě přitížil.

BALTHAZAR

Pro vás též bylo v nemilosti líp
neschytat otcův vztek; v tom byl ten vtíp.

BELIMPERIA

Proč jsem si však nevšimla jeho zlosti?

LORENZO

Protože vy jste sama žhnula dosti
nad Andreovou ztrátou, jako Etna.

BELIMPERIA

Což po mně otec nikdy nepátral?

LORENZO

I pátral: já tě však omluvil tímto:

(Šeptá jí do ucha.)

Zadívej se však na prince, má sestro:
vidíš svou lásku, juna Balthazara,
v němž rozpaluješ přítomností vášně
a v jehož trudnomyslnosti čteš,
kde nenávidíš ty, on miluje,
kam prcháš, tebe pronásleduje.

BELIMPERIA

Z vás se stal nějak řečník, bratříčku —
kdepak jste asi získal zkušenost?
Jste na mě příliš, příliš obratný.
Změnil jste se, co jsme se neviděli.
Princ přemítá o vznešenějších věcech.

BALTHAZAR

Tvá krása, jež si podmaňuje krále,
tvé vrkoče, pletence Ariadny,
jimiž jsi spoutala mou svobodu,
tvář ze slonoviny, mapa mých žalů —
to naději mé vzalo klidný přístav.

BELIMPERIA

Mít rád a bát se, obé najednou,
je podle mého příliš vážné, princi,
tím nelze ženskou hlavu zatěžovat.

BALTHAZAR

Miluji.

BELIMPERIA

Koho?

BALTHAZAR

Belimperii.

BELIMPERIA

Bojím se.

BALTHAZAR

Koho?

BELIMPERIA

Belimperie.

LORENZO

Ty? Sama sebe?

BELIMPERIA

Ano.

LORENZO

A proč, prosím?

BELIMPERIA

Já v sobě teď strach ze své lásky nosím.

LORENZO

Ať tedy střeží princ tu lásku tvoji.

BELIMPERIA

Ach ne, Balthazar se jí také bojí:
et tremulo metui pavidum iunxere timorem
— est vanum stolidae prodigionis opus.

LORENZO

Nu, když tak duchaplně debatuješ,
můžeme pokračovat u dvora.

BALTHAZAR

Teď za polární hvězdou její krásy
se plahočí zdrcený Balthazar,
jako když poutník kráčí přes hory
a neví, kdy a kde pouť jeho skončí.

/ I V / 4 /

*(Ulice poblíž paláce Dona Cypriana. Vystoupí
dva Portugalci a potkají Jeronima.)*

1. PORTUGALEC

Dovolte, prosím.

JERONIMO

[*Myslíte si? Všechno je jinak, jinak,
úplně jinak. Vy jste na omylu.

Ty trepky nejsou mé, jsou synovy.

Můj syn. — Syn. Co je vlastně syn, no?

Něco,

co člověk zplodí řekněm za minutku,

udělá potmě, aby obtěžkal

ta lehká stvoření nazvaná ženy.

Za devět měsíců vyleze na svět.

A co je na takovém synovi,

že by měl otec nýti, bláznit, šílet?

A co je na takovém synovi?

Když se narodí, řve, rostou mu zuby,

musíš ho krmit, učit chodit, mluvit.

A proč bys nemoh stejně rád mít tele?

Nebo se rozplývat nad kůzlem?

Řek bych, že sele nebo hladké hříbě

by měly chlapa dojmout víc než syn.

Vždyť tihle vyrostou za krátký čas

a jsou hned k užítku, zatímco syn,

ten čím je starší, čím je větší, tím

vypadá nerudněj a klackovitě;

své rodiče pokládá za blbečky,

dělá jim rošťárny starosti,

že vypadají starší, nežli jsou.

Tak to je tedy syn! Jakápak ztráta,
řekněme rovnou. — Jenže Horatio,
ten vyrostl z těch klackovitých let,
miloval milující rodiče,
byl mojí útěchou, matčiným štěstím,
ramenem podpírajícím náš dům.
V něho jsme skládali své naděje.
Jeho moh nenávidět pouze vrah.
Než spatřil záda devatenácti let,
už jeho silná paže srazila
hrdého prince Balthazara s koně
a jeho příliš čestná velkodušnost
se smilovala nad tím statečným,
však velmi nešlechtným Portugalcem.

Nu, nebesa jsou pořád nebesa,

stále jsou Nemesis i Fúrie,

stále je boží bič,

to všechno občas vrahy zasáhne;

neutečou, a v tom je útěcha,

tak, přesně tak, a čas se krade dál

a dál a dál, až náhle násilí

vyskočí jako hrom v ohnivě kouli

a konečně je všechny rozvrátí.*]

Dovolím, páni, prosím, račte jít,

jestli mi vrátíte bývalý klid.

2. PORTUGALEC

Prosím vás, jak se nejrychleji dostaneme
k vévodovi?

JERONIMO

Na koni.

1. PORTUGALEC

On tím chtěl říct do paláce.

JERONIMO

Palác je tady. Tam ho vidíte.

2. PORTUGALEC

Nevíte, je-li tam vévodův syn?

JERONIMO

Lorenzo?

1. PORTUGALEC

Ano.

(Vejde dovnitř jedněmi dveřmi a vyjde druhými.)

JERONIMO

Ale, nač ten chvat?

Je lepší o jiném si povídat.

Jestli však doopravdy toužíte

Lorenza najít nebo mluvit s ním,

poslouchejte mě, já vám poradím.
Vlevo najdete úzkou pěšinku,
ta vede od špatného svědomí
do pralesa nedůvěry a strachu
a tam je tma a nebezpečná cesta.
Tam na vás přijdou trudné myšlenky:
když vyhovíte jejich zhoubným přáním,
zavedou vás až k zoufalství a smrti.
Projdete kol těch dvou skalnatých srázů
do hlubokého dolu věčné noci,
z něž vycházejí těžké, hnusné páry,
vydáváné lidskými špatnostmi.
A nedaleko odtud, kde si vrazi
přístřešek postavili pro své duše,
je kotel z mědi, jež na sirný plamen
postavil ve hněvu sám Jupiter,
a v něm už uvidíte Lorenza;
koupe se v roztaveném olovu
a krvi nevinně zabitých synů.

1. PORTUGALEC

Chachacha!

JERONIMO

Chachacha! Vidíte, že je to k smíchu!
Chachacha! Spánembohem! Chachacha!

2. PORTUGALEC

Bezpochyby je ten muž buďto blázen
nebo ho stáří připravilo o rozum.
Raději vyhledáme vévodu.

/ I V / 5 /

*(Stíh v královském paláci. Vystoupí Jeronimo,
v jedné ruce dýku a v druhé provaz.)*

JERONIMO

Třeba navštívím krále, víte, pane?
A král mě přijme, vyslechne mou žádost.
Že je to podivné a nevidané,
aby mě umlčeli diváci,
mající v ruce jen nějakou hračku?
I kuš! Já do nich vidím! Už jsem zticha.
Jeronimo, máš nejvyšší čas jít.
V údolí, jímž protéká řeka krve,
stojí ohnivá věž: v ní sedí soudce

na stolci z ocele a mosazi
a drží v zubech hořící kus dřeva,
jímž svítí na pekelné jezero.
Tak jdi za ním, Jeronimo, už jdi!
U toho soudce najdeš spravedlnost,
ten potrestá Horatiovu smrt.
Odejdi takhle: budeš u něj hned,
či takhle: to se ani nezadýcháš.
Tak jakým způsobem mám odejít?
Pomalů, klid! — Ani tak, ani tak,
kdybych se oběsil či probodl,
kdo pomstí pak Horatiovu vraždu?
Ach ne ne, promiňte, tak jsem to nechtěl!
(Odbodí dýku i oprátku.)

Já půjdu tudy, tudy přijde král,
a já se hned na něho vrhnu. Ano.
(Opět je zvedne.)

Však já tě, Balthazare, naučím!

A co teprve tebe, Lorenzo!

Král už sem jde — teď pozor na pány!
Jen dál, dál! — Už mi vběhl do rány.

*(Vystoupí král, vyslanec, vévoda kastilský
Don Cyprian a Lorenzo.)*

KRÁL

Vyslanče, co říkal místokrál?
Obdržel články, jež jsme poslali?

JERONIMO

Spravedlnost! Jeronimo chce právo!

LORENZO

Zpět! Nevidíš, že král je zaneprázdněn?

JERONIMO

Ale! Vážně?

KRÁL

Kdo nás to vyrušuje při jednání?

JERONIMO

Já ne! *(Stranou.)* Jeronimo, dej pozor! Klid!
Klid!

VYSLANEC

Veličenstvo, on obdržel i přečet
tvou nabídku i příslibený svazek
a jako člověk plný radosti,
že jeho syn, jehož smrt oplakal,
je tady u dvora knížecím hostem,
pro tvoje další uspokojení
a lásku uctivě ti vzkazuje:
Pokud jde o navrhovaný sňatek

Balthazara a krásné Belimperie,
tvé nejmilovanější neteře,
ten dělá jeho duši větší radost
než kadidlo rozhněvanému nebi.
A proto přijede sem osobně:
chce nejen vidět obřad svatební,
leč v přítomnosti španělského dvora
chce uzavřítí nerozborný svazek
královské lásky, věčné spojenectví
koruny španělské a portugalské.
Pak předá žezlo Balthazarovi
a Belimperia bude královnou.

K R Á L

Co říkáš těmto sympatiím, bratře?

D O N C Y P R I A N

Výsosti, bezpochyby je to důkaz,
že o přátelství čestně pečuje
a horlivě miluje svého syna.
Jsem Jeho Výsosti velice vděčen,
že takto dal svou náklonnost mé dceři.

V Y S L A N E C

Nakonec, králi, můj pán posílá
(ale ne proto, aby princ jel domů)
výkupné, jež má dostat Horatio.

J E R O N I M O

Horatio! Kdo volá Horatia?

K R Á L

Výborně! Tvůj pán má náš vřelý dík!
Odevzdejte to Horatiovi.

J E R O N I M O

Ó, králi, spravedlnost, spravedlnost!

K R Á L

Kdo je to? Jeronimo?

J E R O N I M O

Ach, spravedlnost, spravedlnost! Můj syn,
můj syn! Ach, jeho zlato nevykoupí!

L O R E N Z O

Jeronimo, jednáte nerozumně!

J E R O N I M O

Jdi z cesty, Lorenzo, a nepřekážej.
Ty jsi mě oloupil o mého syna!
Chci syna, syna! Nechci výkupné!
Pryč, pryč! Teď otevřu vnitřnosti země
(*kope dýkou*),

přeplavím se na Elysejská pole
a přivedu vám syna, ať vám ukáže

své strašlivé krvácející rány.

Odstupte stranou!

Udělám ze své dýky motyku!

Vzdávám se maršálského úřadu!

Vydávám se na cestu do pekel,

vzburcovat ďábly, ať se vám všem pomstí!

K R Á L

Co znamená ten výbuch?

Nemůžete ho nějak uklidnit?

J E R O N I M O

Jen pomaloučku, zachovejte klid.

Ten, koho žene ďábel, musí jít.

K R Á L

Co se Jeronimovi přihodilo?

Takto se dosud nikdy nechoval.

L O R E N Z O

Výsosti, jeho nehorázná pýcha
na Horatia, jeho synáčka,
a lakota, s kterou chtěl uchvátit
princovo výkupné jen pro sebe,
mu tak popletly hlavu, že teď šílí.

K R Á L

Synovče, věř mi, to mě velmi mrzí.

Tam někdy vede láska otce k dětem.

Nicméně, bratře, mu to zlato dejte,

to výkupné, ať si je ponechá,

Don Horatio o to nezchudne.

Co když je Jeronimo potřebuje?

L O R E N Z O

Jestli se však pomátl na rozumu

tak, že mu nelze nijak pomoci,

je povinnost ho zbavit úřadu

a dát ho muži zdravě myslícímu.

K R Á L

Tím bychom jeho stav jen zhoršili.

Líp bude všechno nejdřív prozkoumat

a zatím místo neobsazovat.

Teď, bratře, zavolejte vyslance,

aby nám dosvědčil, že vskutku chcem dát

Belimperii Balthazarovi,

a též abychom se už dohodli,

kdy bude sňatek slavně uzavřen,

aby moh přijít místokrál, tvůj pán.

V Y S L A N E C

Tím Jeho Výsost velmi potěším,

je velmi zvědav na to, co mu nesu.

K R Á L

Pojďme! Poslyšte, pane vyslanče —

/ I V / 4 /

(*Jeronimova zabrada.*)

[*(*Vystoupí Diego a Pedro.*)]

DIEGO

Já bych rád věděl, Pedro, proč náš pán nás honí s pochodní ven o půlnoci, kdy každý člověk, pták i zvíře spí — krom těch, co chtějí násilnit či vraždit.

PEDRO

Víš přece, Diego, že pánův rozum se od synovy smrti zakalil, a teď — kdy ve stáří by měl spát klidně se srdcem pokojným — on třeští, šílí po synovi — je jako malé dítě.

Dokonce někdy třeba obědvá a mluví, jak by stál syn vedle něho: náhle dostane záchvat, padne na zem, vykřikne: „Synku! Kde jsi, Horatio?“ Hluboká bolest a sžíravý žal jej nadobro zbavily mužnosti. Vidíš, jde sem.

(*Vystoupí Jeronimo.*)

JERONIMO

Dívám se každyčkou skulinkou ve zdi, obzírám stromy, prohledávám křoví, otloukám porost, dupu do země, noším se do vody a vzhlížím k nebi a nikde Horatia nevidím.

Kdo je to zde? Přízraky? Duchové?

PEDRO

Jsme vaši sluhové. Čekáme na vás.

JERONIMO

A proč jste v noci venku s pochodněmi?

PEDRO

Řekl jste, že je máme rozžehnout a počkat tady na vás.

JERONIMO

Já? Ne. Omyl!

To vy jste na omylu, chlupci, ne já.

Jsem blázen, abych teď chtěl svítit pochodní?

Pochodně rozžehněte v poledne,

Z RUKOPISNÉ
CHRONOLOGIE
WILLIAMA HARRISONA
(KOLEM R. 1576)

... Hry byly v Londýně na čas zakázány, neboť jejich navštěvování vyvolalo, či — lépe řečeno — rozdmýchalo morovou nákazu, která už stejně začala. Kéž Bůh dá, aby tyto tolik navštěvované hry byly vyhnány navěky, neboť nejsou než semeníštěm bezbožnosti; kéž jsou jejich divadla stržena, ježto nejsou o nic lepší než nevěstince! Bylo zjevným znamením převrácenosti našich časů, když herci zbohatli tak, že si mohou dovolit stavět takové domy. Totéž přeju medvědům zápasům, které se konají v den Páně...

[Z. H.]

Z DOPISU
GEORGE WHETSTONA
WILLIAMU FLEETWOODOVI,
PŘEDESLANÉHO TEXTU
HRY PROMOS A KASSANDRA
(1578)

... Rozdělit jsem celou historii do dvou komedií: s ohledem na decorum by ji nebylo možné podat v jedné. Účinek obou je dobrý i špatný: neřest se mísí se ctností, nezákonná vzplanutí (kéž by to bylo vždy možné!) ubasí ctnostné odmítání: pro oči publika (soudím) podivná velmi prospěšná. Vždyť odměněním dobra jsou dobří povzbuzováni, aby dobro konali, a potrestáním necudností jsou necudní odstrašováni od svých hanebných pokusů. Toto své přesvědčení opírám o mínění Platóna: „Darebnost má svůj původ ve zkaženosti povahy a nikoli v četbě či vypravování životních příběhů dobrých neb špatných lidí (vždyť takové spisy jsou nezbytné): avšak dobro“ (praví Platón) „získává na kráse skrze to i ono.“ Z té příčiny také Menandros, Plautus i Terentius, ač dávno pohřbeni, žijí skrze své komedie slavně až podnes. Staří Římané chovali k jejich hrám takovou úctu, že nejen povolovali jejich veřejné předvádění, ale sami vážení senátoři často pociili herce svou přítomností a z jejich taškařic si brali morální příklady, jako včela saje sladké šťávy z plevele. Avšak moudrá praxe starých básníků, zdiskreditovaná hříč-

JERONIMO

Kde byl — neříkej co, doplač tu větu.
To je ten strom. Já sám zasadil jádro;
když mu žár Španělska nechtěl dát růst,
stromové nemluvně i výrostek
začaly zvolna usychat a chřádnout,
já je vždy každé ráno dvakrát kropil
studniční vodou, až začal strom růst
a růst a růst, nést stále nové plody,
až nakonec dorostl
v šibenici a nesl Horatia,
plod tvůj a můj — ach, prokletý, zlý strom!
(*Někdo klepá venku na branku.*)
Podívejte se, kdo to venku buší.

PEDRO

Nějaký malíř, pane.

JERONIMO

Ať jde dál!

a namaluje pro mne útěchu —
— všichni si útěchu jen malují.
Ať vejde! — Snad zasáhne náhoda.
Bůh chtěl, abych tu zasadil ten strom.
Nevděčné sluhy vychovávají páni
a pak se na jejich výchovu zlobí.
(*Vystoupí malíř.*)

MALÍŘ

Pánbůh vám žehnej, pane.

JERONIMO

Proč, ty lotře?

Kde, jak anebo čím by mi měl žehnat?

ISABELLA

Chtěl byste něco?

MALÍŘ

Spravedlnost, paní.

JERONIMO

Neskromný žebráku!
Ty toužíš po tom, co ve světě není?
I kdybys všechny doly vykutil,
nenajdeš v nich gram spravedlnosti,
takový vzácný je to drahokam.
Říkám ti, že si všechnu spravedlnost
přivlastnil Bůh a teď ji drží v ruce;
kterou nám nedá On, ta v světě není.

MALÍŘ

Vidím, že Bůh mi musí zjednat právo
za mého syna — zavražděného.

JERONIMO

Co? Tobě zavraždili syna?

MALÍŘ

Nikdo na světě nemoh mít rád syna
tak jako já.

JERONIMO

Tak jako ty? Lež! Lež
obrovská jako země! Já měl syna
a jeho jediný bezcenný vlásek
měl větší váhu než tisíc tvých synů,
a toho zavraždili.

MALÍŘ

Já měl však pouze jeho, pane.

JERONIMO

Já též, já též, však ten měl stejnou cenu
jako pluk jiných. Teď už je to jedno.
Diego, Pedro, jděte dovnitř.

Ty se vrať také, Isabello.

Já zůstanu s tím brachem na zahradě,
budeme po ní chodit jak dva lvi,
jimž někdo ukrad mláďata. Tak jděte!
(*Odejdou, malíř a Jeronimo se posadí.*)

Můžem si teď promluvit rozumně.
Zavraždili ti syna?

MALÍŘ

Ano.

JERONIMO

Mně též.

A jak to snášíš? Třeštíš z toho někdy?
Nemíváš občas halucinace?

MALÍŘ

Mívám, pane, mívám.

JERONIMO

Ty jsi malíř? Dovedeš namalovat slzu, ránu,
nářek nebo vzdech? Uměl bys mi namalovat
takovýhle strom?

MALÍŘ

Vy už jste určitě o mých obrazech slyšel.
Jmenuji se Bazardo.

JERONIMO

Bazardo! Vynikající umělec, Bůh je můj svě-
dek. Podívejte se, pane, rozumíte? Já chci,
abyste mi namaloval obraz do mé galérie,
olejovými barvami, hustě nanesenými. Chci,
abyste mě udělal o pět let mladšího, než jsem
teď — co je to pět let, že, ty můžem pomí-

ť jejich
vychalo
úh dá,
avěky,
ž jsou
ež ne-
našich
lovolit
sám,

Z. H.]

lii:
né.
stí,
!)
n)
ou
m
b-
ní
ti
ú
u
a

kami mladých, nemoudrých a unáhleně vtipných spisovatelů, uvedla tato chvalitebná cvičení v nemilost. Vždyť za našich dnů jsou Italové ve svých komediích tak sprostí, že se počestní diváci na to, co předvádějí, nemohou ani dívat; Francouzi i Španělé se opičí po italské módě; Němec je zas příliš zbožný: na všech veřejných scénách předvádí, co by měl říkat pastor a kazatelny. Angličan je v tomto ohledu nejmarnivější, nezna řád ani míru: především zakládá své hry na nemožnostech: pak během tří hodin proběhne celým světem; uzavírá sňatky, zrodí děti, nechá je dospět v muže, ti muži pak dobývají království, zabíjejí nestvůry, a nakonec přivedou bohy z nebes i dábly z pekla. A co je horší, jejich látky nebývají ani zdaleka tak nedokonalé, jako bývá špatné zpracování; lidé se smějí, o ničem neuvažující, ačkoli autoři se posmívají jim a ještě si z jejich pošetilosti dělají blázny. Aby vzbudili smích, učiní často šaška královým společníkem, ve svých vážných radách trpí úsudek bláznů a ještě dovolují všem osobám, aby mluvily stejnou řečí, což je hrubé indecorum, protože jako vrána špatně předstírá sladký hlas slavíka, tak také šaškovi nesluší nadnesená řeč. Ve správně napsané komedii by měli vážní starci poučovat, mladí mužové předvádět vady nezkušeného mládí; dívky by měly být chlipné, boši nešťastní a šašci neukázněni. Všechno by mělo být stmeleno tak, aby vážné věci poučovaly a zábavné těšily, neboť bez podobných změn by vyvolávaly jen malou pozornost a líbily by se ještě méně. Ale dosti již této řeči o užitečnosti a neužitečnosti komedií, abych nenapravoval u jiných, co neumím změnit ani sám v sobě. O tom jsem však přesvědčen, že ať se v této mé historii děje cokoli, buďsi to veselé či žalostné, vážné či nemravné, konec ukazuje potrestání neřestí a chválu ctnosti . . .

[Z. H.]

když jezdí sluneční bůh ve vší slávě,
tehdy je čas rozžehnout pochodně!

PEDRO

To bychom jen pálili denní světlo.

JERONIMO

Spalte ho! Tak. — Noc je vražedná coura,
která se snaží skrýt své tajné činy,
zatímco bledolící Hekaté,
ta luna, dává souhlas k skutkům tmy,
a hvězdy, které na její tvář hledí,
to jsou jen gombíky na jejím rukávu
anebo krumplování na vlečce.
Ti, co by měli teď mít božskou moc,
ti nezáří, spí, protože je noc.

PEDRO

Neprovokujte nebe, milý pane,
a nepokoušejte je. Nebesa
jsou laskavá. Váš žal, váš bedný stav
vás nutí mluvit, že nevíte co.

JERONIMO

Lžeš, ničemo! Je to od tebe drzost
říkat, že šílím! Lžeš! Já nejsem blázen!
Vím, že jsi Pedro a ty Diego.
A já ti dokážu, že nejsem blázen!
Kdepak byl měsíc oné noci, když
vraždili syna Horatia, kde?
Měl svítit! Najdi si to v kalendáři!
V měsíčním světle býval by vrah viděl
— já to vím určitě, naprosto jistě —
že můj chlapec má milostivou tvář,
pustil by zbraň a probodl by zemi,
třebas byl srouben ze smrti a krve.
A když už ani zlo neví, co dělá,
můžeme my zlu něco vyčítat?

(Vystoupí Isabella.)

ISABELLA

Pojď domů, prosím tě, Jeronimo,
a nenásob si zde svůj zármutek.

JERONIMO

My tu nic neděláme, Isabello.
Já nepláču, ne — zeptej se těch dvou,
vážně ne: my se smějem, smějem, smějem.

ISABELLA

Vy se tu smějete? Zde? Právě zde?
Není to ono místo, onen strom,
kde náš syn zemřel, kde byl zavražděn?

nout — abyste mě namaloval jako španělského maršálka; vedle mne bude stát má žena Isabella, která se bude dívat výmluvným pohledem na mého syna Horatia, pohledem, který říká něco jako „Bůh ti žehnej, drahý synáčku“, a já budu mít ruku položenou na jeho hlavě, takto, vidíte? Dá se to udělat?

MALÍŘ

Samozřejmě, pane.

JERONIMO

Ale teď dávejte pozor. Potom chci, abyste mi namaloval tento strom, přesně tento strom. Umíte namalovat žalostný nářek?

MALÍŘ

Poměrně dobře.

JERONIMO

Ten obraz musí naříkat. To však není to hlavní. A pak namalujte, jak na tom stromě visí mládenec, skrz naskrz probodaný meči zločinců. Umíš namalovat vraha?

MALÍŘ

To mohu zaručit, pane. Mám obkresleny všechny nejslavnější zločince, kteří kdy žili ve Španělsku.

JERONIMO

Udělej je mnohem zlejší, mnohem zlejší. Napni celé své umění: ať mají vousy zrzavé jak Jidáš a obočí ať jim padá do očí — na to dávej zvlášť dobrý pozor. A pak namaluješ rámus a potom mě jen v košili, s pláštěm v podpaží, v jedné ruce pochodeň, v druhé napřažený meč, takhle, a tato slova: „Co je to za hluk? Kdo vykřikl ‚Jeronimo‘?“ Dá se to udělat?

MALÍŘ

Dá, pane.

JERONIMO

Výborně! A potom mě namaluj, jak jdu dlouhou, předlouhou alejí, a pořád jdu, obličej mám ztrhaný a vlasy mi nadzvedávají noční čepičku. Oblaka ať se mračí, měsíc namaluj temný, hvězdy jsou vyhaslé, víchruje, umíráček vyzvání, sýček vřeští, záby breketají, minuty cvakají a hodiny odbíjejí půlnoc. Pak se najednou vytřeštím, vidím oběšeného člověka a ten se klátí, klátí, vrtí,

jak vítr kývá člověkem, a já ho okamžitě odřezávám. Dívám se na něho a ve světle pochodně zjišťuji, že je to můj syn Horatio. A teď zobrazte rozervanost, rozervanost! Namalujte mě jako Priama v Tróji, který křičí: „Hoří mi dům, hoří mi dům, hoří mi nad hlavou jak pochodeň!“ Namaluj mě, jak proklínám, namaluj mě, jak zuřím, namaluj mě, jak šílím, namaluj mě, jak jsem opět při smyslech, namaluj mě, jak proklínám peklo, jak vzývám nebesa, nakonec mě namaluj, jak jsem v transu — atakdál.

MALÍŘ

A to už je konec?

JERONIMO

Ne, ne, žádný konec není: konec je pouze smrt a šílenství. Já se také cítím nejlíp, když třeštím; mám dojem, že jsem statečný chlap, že dělám hotové divy, ale to mě jenom šálí rozum, a právě to jsou ta muka, to je to peklo. A potom mě, pane, namalujte u jednoho vraha; i kdyby byl silný jako Hektor, já bych ho takhle roztrhal a vlácel ho, sem a tam. (*Vžene malíře dovnitř a pak opět vyjde s knihou v ruce.)*]*

JERONIMO

Vindicta mihi!

Nebesa pomstí každé bezpráví,
tak nenechají vraždu bez odplaty.
Jeronimo, podvol se jejich vůli:
smrtelník nesmí jim určovat lhůtu.
Per scelus semper tutum est sceleribus iter:
Však když ti někdo ublíží, tak udeř,
malé zlo vždycky vede k většímu,
nečeká nás nic horšího než smrt.
Kdo trpělivost cení nad jiné,
trpělivostí nejdřív zahyne.
Fata si miseros juvant, habes salutem;
fata si vitam negant, habes sepulchrum.
Chce-li tvým strastem osud ulevit,
pak ti dá zdraví a ty budeš šťasten.
Chce-li, Jeronimo, ti zkrátit život,
poskytne ti určitě aspoň hrobku,
a kdyby ani tu ne, utěš se,
kdo není pohřben, ten je přikryt nebem.
Prostě a dobře, pomstím jeho smrt.

Jenomže jak? Ne jako prostácci
pácháním nepokryté přímé škody,
spíš nějak tajně, přesto spolehlivě,
což je nejlepší halit laskavostí.
Chytrák si umí najít příležitost
a bezpečně se přizpůsobí času.
Krajnosti však nepočítají s časem
a pomstu nelze uskutečnit vždycky.
Tak budu nepokojně odpočívat
a velmi neklidně předstírat klid,
jako že neznám jejich lotrovství,
aby usoudili z mé hlouposti,
že nevědomky nechávám vše být.
Vždyť nevědomost, jak to všichni víme,
remedium malorum iners est.
Vyhrožovat jim, to mi nepomůže,
ta jejich panskost by mě vyčerpala,
jako když pláň zneškodní zimní bouří.
Ne ne, Jeronimo, raději soustřed
své oči k pozorování a jazyk
na řeči mírnější, než tvůj duch žádá,
měj srdce trpělivé, ruce v klidu,
kolena ohebná, uctívou čapku —
na to vše hled jak lodník na maják,
než ti tvá pomsta řekne kdy, kde, jak.
(*Za scénou hluk.*)
Co je to za hluk? Co tam tropíte?
(*Vystoupí sluha.*)

SLUHA

Je tady pár nešťastných prosebníků,
kteří vás snažně prosí, abyste
předložil králi jejich žaloby.

JERONIMO

Mě chtějí za právního zástupce?
Ať vejdou, já se na ně podívám.

(*Vystoupí tři měšťané a stařec.*)

1. MĚŠŤAN

Žádný španělský advokát, vám říkám,
není tak učený, tak nezná právo
jak on; nikdo si zpola nedá práci
se spravedlností tak jako on.

JERONIMO

Pojďte sem, když mě snažně prosíte.
(*Stranou.*) Musím se nyní tvářit důstojně;
dřív, než jsem byl jmenován maršálkem,
jsem jako corregidor vedl pře.

Předstupte, pánové, tak oč vám jde?

2. MĚŠŤAN

Žaloby.

JERONIMO

Ublížení na těle?

1. MĚŠŤAN

Ne, vymáhání dluhu.

JERONIMO

A proč teď?

2. MĚŠŤAN

Mně soused pobořil svým vozem zed.

3. MĚŠŤAN

Já zase dávám soudní výpověď.

JERONIMO

Uklidněte se, páni. Vážně chcete,
abych vás zastupoval u soudu?

1. MĚŠŤAN

Rozhodně. Tady je ten dlužní úpis.

2. MĚŠŤAN

A soupis škod.

3. MĚŠŤAN

A tady výpověď.

(*Dávají mu listiny.*)

JERONIMO

A proč ten chudák vzadu stojí němě,
smutně se dívá, ruce zdvihá k nebi?
Pojď bliž, dědečku, pověz, co tě trápí?

STAŘEC

Já kdybych jenom začal, milostpane,
změklo by srdce krutých Myrmidonů
a skály Korsiky by tály v slzách.

JERONIMO

Tak řekni, dědo, na co žaluješ?

STAŘEC

Nemohu, pane. Kdybych dokázal říct,
byť bolestnými slovy, svůj žal nahlas,
nemusel bych prozradit jako prvý
inkoustem to, co začlo ve mně krvi.

JERONIMO

Ukaž mi to. „Pokorná suplika“
hm — „Dona Bazulta o náhradu —“
co! — „za zavražděného syna.“

STAŘEC

Ano.

JERONIMO

Ne, ne! To mně, mně zavraždili syna!

Synáčka Horatia! Mého syna!
Mého či tvého, Bazulto, jen klid, klid.
Půjčím ti šátek a utřít si oči,
ať vidím, ubožák, v tvém neštěstí
živoucí obraz mého zkomírání.
(*Vytáhne krvavý šátek.*)

Ne, tenhle ne: ten byl tvůj, Horatio;
když jsem ho namácel v tvé drahé krvi,
byla to mezi námi zástava,
že pro mne teď čas pomsty nastává.
Vezmi si ten i tohle — co, můj měšec?
vezmi si ho — a to — a to — a všechno;
nás oba potkal stejně smutný osud.

1. MĚŠŤAN

Jeronimo je hodný, vidíte to.

2. MĚŠŤAN

Je štědrý, protože je pravý šlechtic.

JERONIMO

A ty se nestydíš, Jeronimo?
Hle, otec, jenž miloval svého syna!
Vidíš ten žal? Slyšíš to naříkání,
jímž doprovází on smrt svého syna?
Když u prostých se láska nedá zdusit,
když u míň chytrých láska je tak silná,
když u chudých má láska tuto moc,
Jeronimo, zuřící oceán,
zmítaný příboji a vichřicí
burácí, bouří, vlny strašně bijí,
však u dna mořský proud hlubiny kryjí.
A tobě není hanba, Jeronimo,
otálet s pomstou za Horatia?
Když nelze najít právo na zemi,
sestoupím do pekla a v této ráži
já zabuším u Plutónova dvora
do chmurných bran a tím si vynutím,
jak kdysi Alcides, že Fúrie
a mstivé jedubaby vyjdou ven
a uštvou Lorenza a jeho druhy.
Aby mě však tříhlavý hlídač pustil,
nebránil v cestě k bahnitému břehu,
ty musíš představovat Orfea.
Pojď, dědo, buď mým thráckým básníkem,
a nedovedeš-li hrát na harfu,
rozezvuč všechny struny svého žalu,
aby nám Proserpina dovolila
pomstít se vrahům syna Horatia.

Já je pak budu takhle drát a trhat
(*trhá listiny*),
na kousky zubama rvát jejich údy.

1. MĚŠŤAN

Můj dlužní úpis!
(*Odejde Jeronimo a oni za ním.*)

2. MĚŠŤAN

Zachraňte můj soupis!
(*Vrátí se Jeronimo.*)

2. MĚŠŤAN

Zachraňte soupis!

3. MĚŠŤAN

Má výpověď! Stála mě deset liber,
a vy jste mi ji, pane, roztrhal.

JERONIMO

To není pravda; já ji neporanil.
Nu, ukažte mi na ni kapku krve!
Tak jak bych ji moh zabít, řekněte?
To nejde! Musím běžet. Chyťte si mě.
(*Odejdou všichni krom starce; Bazulto zůstane,
pak se vrátí Jeronimo, zadívá se mu do obličeje
a začne mluvit.*)

JERONIMO

Přišel jsi, Horatio, z hlubin země,
chceš nalézt na povrchu spravedlnost,
pobídnout otce, že jsi nepomstěn,
vynutit víc slz z očí Isabelly,
jejichž zář pohasla předlouhým pláčem?
Vrať se a žaluj Aecovi, synu,
zde není spravedlnost. Vrať se, chlapče,
spravedlnost vyhnali ze světa.
Jeronimo tě doprovodí zpátky.
Tvá matka bude vzývat Rhadamantha,
aby stih vrahy spravedlivou pomstou.

STAŘEC

Ach, odkud prýští vaše blouznění?

JERONIMO

Musím si tě, synáčku, prohlédnout.
Ten černý smrti stín tě ale změnil!
Copak se Proserpina nad tebou
neslitovala, dovolila, aby
tvá líčka růžová sežehl mráz?
Horatio, jsi starší než tvůj otec!
Prokletý osud, jenž tak mění vzhled.

STAŘEC

Já přece nejsem váš syn, Milosti.

JERONIMO

Že nejsi můj syn? Tak jsi Fúrie
vyslaná z prázdné říše černé noci,
abys mě předvolala tam, kde sedí
Rhadamant spravedlivý, chmurný Minos;
ti se mnou zatočí, že otálím,
že synovu smrt vůbec nijak nemstím.

STAŘEC

Jsem jen sklíčený stařec, žádný duch;
chci spravedlnost, zabili mi syna.

JERONIMO

Teď už tě poznávám, ty jsi řek „syna“.
Jsi živý obraz mého zármutku.
V tvých tvářích mohu vidět vlastní žal,
máš oči zalepené slzami,
vyhublé líce, zkormoucené čelo,
tvé rty se třesou, chtějí zamumlat
pár smutných slov a nedořeknou je,
přeruší je vzlykání tvojí duše.
A takhle truchlíš ty teď nad svým synem
a stejně lkám já zas teď nad svým synem.
Pojď, starče, pojďme spolu k Isabelle,
opři se o mou paži. Vidíš to,
jak já podpírám tebe a ty mě?
A teď si s mou manželkou zazpíváme:
trojhlasou lkavou píseň, zplna hrdla:
nemluvme o hrdle a raděj pojďme —
— syn Horatio visel za hrdlo.

| I V | 7 |

*(V královském paláci. Vystoupí španělský král,
vévoda kastilský Don Cyprian, Lorenzo, Balthazar,
Belimperie, místokráľ, Don Pedro a družiny.)*

KRÁL

Vždyť je to věc vévody kastilského!
Proto jdi, bratře, pozdrav místokrále
mým jménem.

DON CYPRIAN

Už jdu, Vaše Milosti.

MÍSTOKRÁL

Jdi, Done Pedro, kvůli synovci
pozdrav vévodu kastilského.

DON PEDRO

Prosím.

KRÁL

A teď už pojďme vstříc těm Portugalcům.
To, co jsme nyní my, bývali oni —
Západních Indií páni a vládci.
Statečný místokráli, vítejte
i s družinou zde na španělském dvoře!
Není nám neznámo, proč jste k nám přijeli
či královsky připluli po moři.
Snad stačí, když v tom shledáváme věrnost
a vaši mimořádnou lásku k nám.
Přihodilo se, že má milá neteř
— je tuším správné, když to řeknem nahlas —
je zasnoubená s princem Balthazarem,
a jak jsme dohodli a souhlasili,
mají ti dva uzavřít sňatek.
Na tento záměr chceme soustředit
tebe, názor tvých rádců i náš klid.
Nu, stane se to, nebo nestane?
Řekněte prosím ano nebo ne.

MÍSTOKRÁL

Proslulý králi, já jsem nepřijel,
jak by ses možná mohl domnívat,
nerozhodnut a s rádcí na pochybách,
leč s muži, kteří tvoje artikule
potvrdili a dali mi svůj souhlas.
Věz, vladaři, že já jsem k tobě přijel
na svatbu tvé přemilé neteře
Belimperie s princem Balthazarem,
s mým synem. A když tě ve zdraví vidím,
vezmi si, synku, moji korunu,
odevzdávám ji ženě tvé a tobě.
A já chci dál žít jako poustevník,
neustále se modlit, rozjímat,
jak zázračně tě nebe zachránilo.

KRÁL

Podívej, bratře, jak ho zmáhá cit!
Pojď, milý místokráli, doprovod
svým dojetím a citem přítele.
Proberem v soukromí své starosti.

MÍSTOKRÁL

Půjdu, kam chcete, Vaše Výsosti.

*(Všichni odejdou, zůstanou jen Don Cyprian
a Lorenzo.)*

DON CYPRIAN

Lorenzo, počkej, já chci s tebou mluvit.
Viděls ty krále, jak si rozumějí?

LORENZO

Jasnosti, viděl a mám z toho radost.

DON CYPRIAN

Viš, proč se uskutečňuje ta schůzka?

LORENZO

Jasnosti, kvůli dívce, kterou princ
miluje: přijeli potvrdit sňatek.

DON CYPRIAN

Ta dívka je tvá sestra?

LORENZO

Samozřejmě.

A já se, Jasnosti, na dnešní den
též velmi těšil.

DON CYPRIAN

Takže ty bys nechtěl,
aby jim tvojí vinou zhaslo štěstí?

LORENZO

Dá Bůh, že neudělám chybný krok.

DON CYPRIAN

Něco ti tedy povím, Lorenzo.
Existuje určité podezření,
o němž se mluví, že ty, Lorenzo,
můj syn, ubližuješ Jeronimovi,
že když má ke králi nějakou prosbu,
ho zdržuješ a chceš ji zmařit.

LORENZO

Jasnosti, já?

DON CYPRIAN

Slyšel jsem to na vlastní uši, synu.
Ač mně to bylo líto, styděl jsem se
vzít vinu na sebe, i když jsi můj syn.
Což nevíš, Lorenzo, že Jeronimo
si svými zásluhami u dvora
vydobył laskavost a lásku všech?
Či nevidíš, jakou má bratr král
starost a péči, jak mu vrátit zdraví?
Lorenzo, budeš-li mu překážet
a on si bude králi stěžovat,
jakou tím získáš v společnosti pověst,
anebo jak to krále pohorší,
když uslyší Jeronimovu stížnost?
A teď mi řekni — a hleď mluvit pravdu —
kde se ty pověsti u dvora vzaly?

LORENZO

Jasnosti, to se vymyká mé moci,
umlčet užvaněné sprostáky.

Z komára udělají velblouda —
a stále se jen bránit, to též nejde.

DON CYPRIAN

Viděl jsem tě však sám, na vlastní oči,
že jsi ho nechtěl pustit ke králi.

LORENZO

Jasnosti, sám jste viděl jeho stav,
byl naprosto nevhodný pro styk s králem.
Jelikož je mi líto, jak je chorý,
zadržel jsem ho zdvořile a jemně.
Já bych mu přece nemoh ublížit,
jako nemohu ublížit své duši.

DON CYPRIAN

Takže Jeronimo tě chápe špatně.

LORENZO

Nejdražší otče, věřte mi to: špatně.
Nedivte se, je pošetilý, třeští,
přemýšlí stále o synově vraždě,
jak je to snadné pro něho se zmýlit!
Však aby on i celý svět měl klid,
bylo by lépe, aby neměl brouky,
a já se s Jeronimem usmířil.

DON CYPRIAN

Výborně! To se jinak vyjímá.
Zavolejte mi sem Jeronima.

(Vrátí se Balthazar a Belimperia.)

BALTHAZAR

Pojď, Belimperie, mé potěšení,
útěcho v žalu, paní mého blaha,
vždyť nebe určilo, že budeš mojí,
rozptyl ta mračna, chmurné pohledy,
a vyjasni je sluníčkem svých očí,
kol nichž se všechno moje štěstí točí.

BELIMPERIA

Mé pohledy jsou jak má láska, princi:
je nová, nemohla se rozhořet.

BALTHAZAR

Plameny lásky by přec šlehat měly.

BELIMPERIA

Však zvolna, aby dlouho vydržely.
Je tady otec.

BALTHAZAR

Příměří, má lásko.

Půjdu ho pozdravit.

DON CYPRIAN

Á, Balthazar!

Vítejte, urozený, chrabý princí,
záruko míru v naší Kastilii,
Belimperie, vítej. — Co je, děvče,
pročpak jsi při pozdravu takhle vážná?
Upokoj se, dneska jsem spokojen,
dnes se ti nedvoří Don Andrea,
nemyslím na něj, odpustil jsem ti ho,
a tebe čeká teď šťastnější láska.
Balthazare, jde sem Jeronimo,
musím si s ním o něčem promluvit.
(Vystoupí Jeronimo a sluha.)

JERONIMO

A kde je vévoda?

SLUHA

Tam.

JERONIMO

No tak dobře.

Co si zas asi na mne vymyslili?
Pocas palabras! Jsem jak beránek!
Tak chci se mstít! Ne, nejsem na to chlap.

DON CYPRIAN

Vítejte, Jeronimo.

LORENZO

Vítejte, Jeronimo.

BALTHAZAR

Vítejte, Jeronimo.

JERONIMO

Děkuji vám za Horatia, páni.

DON CYPRIAN

Důvod, pro který jsem chtěl s vámi mluvit,
Jeronimo, je toto.

JERONIMO

Nějak málo.

Nu, mohu jít. Dík za audienci.

DON CYPRIAN

Jeronimo, počkejte. — Zavolej ho.

LORENZO

Jeronimo, otec chce s vámi mluvit.

JERONIMO

Se mnou? Já myslel, že jste se mnou skončil.

ANTHONY MUNDAY:
TŘETÍ TROUBENÍ
K ÚSTUPU
OD DIVADEL A HER
(1580)

... Co řeknu o zlořádech povstávajících skrze divadlo z vlastní zkušenosti, to by mohly potvrdit stovky jiných, znalých věci jako já. Manželky některých měšťanů, na něž Bůh ostatním pro výstrahu vložil ruku, ještě na smrtelné posteli v slzách vyznaly, že je při těch hnusných spektaklech postihla tak zlobná nákaza, až to odvedlo jejich mysl od ctnostného smýšlení a z počestných manželek se staly ženy povětrné, což zhanobilo nádobu svátosti a přivedlo v porušení jejich manželky, zlehčilo dítky, těla vystavilo chorobám a duše věčnému zatracení... Když jsem se poprvé podjal zkoumání zlořádů povstávajících skrze veřejné hry... shledal jsem... že Divadlo je vyhlášeným rejdištěm kuplířství; na vlastní uši jsem slyšel, jak tam byly počestné ženy sváděny ohavnými řečmi. Často jsem vidal, jak dva darebáci najednou doráželi na jednu zkaženou ženskou; docházelo přitom k hádkám, které mnohým přítomným nebyly milé. Tam také, jakž bylo nad slunce jasněji dokázáno, mnohý sluha pojal úmysl oloupit svého pána, jen aby uspokojil požadavky své kuběny; tam se také vdané paní odvádějí manželům, tam také jsou místa podobných jednání a schůzek. Když jsem prohlédl všechny tyto zlořády a shledal, že Divadlo je rejdištěm Satanovým, pojal jsem v duchu úmysl nikdy své pero nepropůjčit k tak mrzkým účelům ani nepomáhat prostopášníkům k jejich schůzkám...

Úřady mají proto včas nalézt prostředek k nápravě všech nepravostí, jež mohou z této všeobecné nákazy vzejít... Jejich srdce musí být srdcem lva. Nesmí ustoupit ve věci Páně či bojácně otálet s nápravou zlo-

řádů v obci vzhledem k autoritě některých lidí . . .
 Běda, že soukromé záliby tolik platí u vysoce urozených lidí, že chtějíce potěšit (jak se sami domnívají) své služebnictvo a pozdvihnout jejich samolibost, překážejí úředníkům ve výkonu jejich povinností! Jaký prospěch bude mít šlechtic z toho, že podporuje ve svém služebnictvu vlastnosti, které nelze trpět v žádném státě? Dříve přece bývalo zvykem, že žádný urozený pán nemíval ve svých službách nikoho, kdo by neslynul takovými či onakými vzácnými vlastnostmi, skrze něž, naskytla-li se příležitost, si vydělával na živobytí. Tehdy byl dům každého urozeného pána spořádanou obcí, avšak od té doby, co začaly být do služeb brány tyto pijavice, úcta k urozeným mužům poklesla. Obecně se na ně hledí jako na lakomce, neboť svým služebníkům (kteří se sami nemohou uživit a které, ač patří k jejich domu, nechťejí vydržovat) dovolují žít z milodarů či almužen druhých, když je nechávají putovat od jednoho pána k druhému a nabízet jim své služby, což je jistý druh žebroty. Přesněji řečeno, stávají se z nich žebráci, kteří prosí za své pány. Neboť obvykle z dobré vůle k pánům rozvážou lidé měšce, aby tak vůči nim projevili svou velkodušnost, ačkoli jinak by to nedělali . . . Takoví lidé mají výsadu putovat po všech krajích pod jménem svého pána či ochránce a je jim dovoleno veřejně předvádět své kejkle v každém stánku božím, a to po celé Anglii, což je strašlivé hanobení uší zbožnosti. A tak se za našich dnů ze všech svatostánků stalo divadelní jeviště a peleš zlodějů a smilníků . . .

[Z. H.]

LORENZO

Ne, ještě ne. (*Stranou.*) A to je velká škoda.

DON CYPRIAN

Jeronimo, vy prý se hněváte na mého syna, že vám zabraňuje hovořit s králem a přednést své prosby.

JERONIMO

Že je to ničemnost, Jasnosti, vidíte?

DON CYPRIAN

Nemáte pro to, doufám, žádný důvod. Nerad bych, kdyby vaše zásluhy se přičinily o to podezření, už vzhledem k tomu, jak si já vás vážím.

JERONIMO

Já že se hněvám na vašeho syna, na Lorenza, naději Španělska a svého ctihodného přítele? Kdo to řek? Vyzývám ho na souboj! (*Tasí meč.*)

Kdo si to troufne říct mně do očí? To jsou jen klevety, pomluvy lidí, co škodí mně a jeho nenávidí.

Moh bych snad podezírat Lorenza, že kříží moji cestu, hatí plány, když mého syna tolik miloval? Jasnosti, stydím se za tyto řeči.

LORENZO

Nezavdal jsem vám k tomu nikdy důvod.

JERONIMO

Já vím, že ne, Lorenzo, nikdy, nikdy!

DON CYPRIAN

Výborně! Aby se uklidnil svět, navštěvuj nás, Jeronimo, též doma, v paláci kastilského vévody, Cyprianově starobylém sídle. A můžem-li ti já či můj syn prospět, tak neváhej, klidně se na nás obrať. A teď se před Balthazarem a mnou přátelsky s mým Lorenzem obejměte.

JERONIMO

Pochopitelně, pane, a to hned. Přátelsky? Já chci přec být přítel vás všech, zejména přítel váš, můj švarný pane. Vždyť je to nutné z mnoha důvodů, abychom my dva byli přáteli. To znáte, svět je podezíravý

a ví, co nás dva ani nenapadne.

BALTHAZAR

Vykonal jste přátelský skutek, pane.

LORENZO

A tím jsme všechno vyrovnali, doufám.

JERONIMO

Vždyť by to byla jinak hanba, že?

DON CYPRIAN

Jeronimo, račte jít hned teď s námi,
mohu vás přece pozvat na oběd.

JERONIMO

Jste velmi laskav.

(Odejdou všichni, s výjimkou Jeronima.)

— Takový je svět.

Chi mi fa più carezze che non suole,
tradito mi ha, o tradir mi vuole.

(Odejde.)

(Vystoupí duch a Pomsta.)

DUCH

Probuď se, Erichtho! Kerbere, vstávej,
oroduj u Plutona, Proserpino!

Do boje, Acherone, Erebe!

Při Styxu pekelném a Flegethonu,
krom jezer ohnivých, kam vozí Charon,
neviděl Andrea tak strašný obraz.

Probuď se, Pomsto, vstávat!

POMSTA

Vstávat? Proč?

DUCH

Probuď se, Pomsto! Přece nesmíš spát,
když tu máš dávat pozor, co se děje.

POMSTA

Prosím tě, utiš se a neobtěžuj.

DUCH

Probuď se! — Jinak láska — jako vždycky —
nakonec zvítězí i v samém pekle!

Jeronimo se smířil s Lorenzem,
a tím nám zkřížil cestu k naší pomstě!
Probuď se, Pomsto — jinak pohoříme.

POMSTA

Lidem se něco zdá a pak to chtějí.
Andreo, uklidni se — i když spím,
mám ve zvyku jim zpracovávat duše.
Musí ti stačit, že Jeronimo
na syna Horatia nezapomněl.
A Pomsta neumírá, třeba usne:

v neklidu se vytvoří zdání klidu
a konečně, celý svět občas dřímá.

Andreo, podívej se například,
jak Pomsta spala, a potom si představ,
co je to být podřízen osudu.

(Vystoupí pantomima.)

DUCH

Tak vstávej, Pomsto, objasni mi to.

POMSTA

Ti první dva měli svatební pochodně
hořící jasně jak polední slunko.

Za nimi stejně rychle spěchal Hymen,
oděný do černorudého pláště,
pochodně sfouk a uhasil je krví,
rozhořčen tím, jak věci vzaly obrat.

DUCH

To stačí, rozumím, co tím chceš říct.

Můj dík měj ty i noci pekelné,
že nestrpíte milencovu bolest.

Jen spi dál, spi, budu sledovat hraní.

POMSTA

A nereptej, splnila jsem ti přání.

| V | 1 |

*(Pokoj v paláci Dona Cypriana.
Vystoupí Belimperia a Jeronimo.)*

BELIMPERIA

A takhle tys miloval Horatia?

Ty svoje přátelství jen předstíráš?

To je tvůj plod nekonečného pláče?

A tohle jsou, Jeronimo, tvé city,
tvé přísahy a bolestivé nářky,
jimiž jsi šel každému na nervy?

Ó, zrádný světe! Odrodilý otče!

Nu, ukaž mi, čím můžeš omluvit
svou špatnou pověst a nenávisť lidí,
proč zapomněls na život i smrt syna,
jenž, jak jsem psala a jak ty sám víš,
byl zcela bezdůvodně zavražděn?

Jeronimo, vzhop se, Jeronimo,
nebuď budoucím časům kronikou
nevďčnosti k vlastnímu synovi!

Nešťastné matky synů nevďčných!
Jak úděsný je ale otec, který

tak brzy zapomene na syna:
dřív dbal na jeho majetek i zdraví
a pak ho velmi rychle pustí z hlavy.
Já — ty bys řekl ‚ zcela cizí člověk‘,
jsem ho za života tak milovala,
že toužím uvidět smrt jeho vrahů.
Ale já sama pomstím jeho smrt,
ačkoliv ji naoko klidně snáším!
Já zde přísahám při nebi i zemi,
že jestli ty památku syna zradíš,
pomsty se vzdáš a nic už nepodnikneš,
já vymyslím pro jeho vrahy krutou smrt
a jejich duše pošlu do pekla.

JERONIMO
Belimperia třeba vážně chce
splnit přísahu pomsty, jak zde řekla.
Hle, samo nebe přeje našim plánům
a všichni svatí v radě žádají
pomstu nad těmi prokletými vrahy.
Slečno, je pravda — sám to nyní vidím —
já našel dopis vámi podepsaný,
v němž stálo, jak můj Horatio zemřel.
Odpusťte, odpusťte, Belimperie,
že jsem se dříve bál vám uvěřit,
nemyslete, že bezmyšlenkovitě
jsem přemýšlel, jak syna plně pomstít.
I já zde přísahám — když souhlasíte
a neprozradíte můj úmysl,
že v krátké době pošlu na smrt ty,
co syna bezdůvodně zavraždili.

BELIMPERIA
Já se vším souhlasím, nic neprozradím,
a mohu-li ti v něčem nějak pomoci,
jdu s tebou mstít Horatiovu smrt.

JERONIMO
Do toho! Ať navrhnou cokoli,
prosím vás, laskavě mi vyhovte:
už se mi začíná rýsovat plán.
Jdou sem.

(*Vystoupí Balthazar a Lorenzo.*)

BALTHAZAR
Jeronimo, copak to vidím?
Vy se dvoříte Belimperii?

JERONIMO
Nu, dvořím, Výsosti, leč jenom tak,
že ona má mé srdce a vy její.

LORENZO
Přišli jsme za tebou, Jeronimo,
žádáme o pomoc.

JERONIMO
Mě o pomoc?
Ujišťuji vás, páni, pomohu rád,
vždyť jsem váš dlužník — to bych řekl, že
dlužník!

BALTHAZAR
Když tu byl portugalský vyslanec,
laskavě jste dal předvést pantomimu
a ta se králi velmi líbila.
Máte-li ještě něco v zásobě
— pantomimu či jinou podívanou —
kterou by bylo možno první večer
pobavit mého otce místokrále,
vím určitě, že by jim přišla vhod.

JERONIMO
A to je všechno?

BALTHAZAR
Všechno.

JERONIMO
Zařídím.
Když jsem byl mladý, věnoval jsem se
horlivě planému skládání básní,
a třebas mi to jinak neprospělo,
svět se tím slušně baví.

LORENZO
A co z toho?

JERONIMO
Milosti, tohle — ačkoli si myslím,
že vy moc dobře víte, oč mi jde.
Když ještě jsem studoval v Toledu,
stalo se, že jsem napsal tragédii —
pánové, podívejte se.
(*Ukáže jim knihu.*)
Dávno jsem na ni sice zapomněl,
však teď jsem ji náhodou opět našel.
Kdybyste mi prokázali tu čest
a ráčili mi ji laskavě zahrát
— měli byste v ní každý jednu roli —
vím jistě, že by to sic bylo divné,
společnost však že by se bavila.

BALTHAZAR
My máme kvůli vám hrát divadlo?

JERONIMO
Sám Nero v tom neviděl ponížení
a králové i císařové rádi
zkusili svůj um v divadelních hrách.

LORENZO
Jeronimo, prosím vás, nezlobte se.
Princ se jen ptal.

BALTHAZAR
Myslíte-li to vážně,
Jeronimo, tak budu hrát.

LORENZO
Já taky.

JERONIMO
A moh byste vy, prosím, požádat
svou sestru, aby se též zúčastnila?
Co je to za hru, když v ní není žena!

BELIMPERIA
Mě prosit nemusíš, Jeronimo.
Já prostě chci v tvé tragédii hrát.

JERONIMO
Výborně! Musím vám říct, mládenci,
původně byla ta hra napsána
pro šlechtice a učence —
ti totiž ovládali deklamaci.

BALTHAZAR
Teď ji bude hrát princ a dvořan
— my totiž ovládáme deklamaci —
jestli nám, jak je v naší zemi zvykem,
řeknete její obsah.

JERONIMO
Prosím, hned.
V španělských kronikách se dočtete,
že jeden rhodský rytíř miloval
a nakonec si i vzal Persedu,
italskou dámu, která svojí krásou
vedla každého do vytržení
a nejvíce sultána Solimana,
který byl hlavním hostem na svatbě.
Sultán se snažil různým způsobem
získat si Persedinu lásku. Marně.
Svěřil se tedy s láskou příteli,
jednomu pašovi, jehož měl rád.
Jenže ten paša po ní toužil sám
a zjistil, že ji nelze jinak získat,
než když jí zemře muž, ten rhodský rytíř.
A tak ho tedy zrádně zavraždil.

Persedy se zmocnila nenávist,
zabila sultána, příčinu zla,
pak, aby unikla pašovým rukám,
sama se probodla — a konec tragédie.

LORENZO
Výborně!
BELIMPERIA

Pověz nám však, Jeronimo,
jak to nakonec dopadlo s tím pašou?

JERONIMO
Toho tak dlouho hryzlo svědomí,
až vyběh na kopec a oběsil se.

BALTHAZAR
A kdo z nás bude toho pašu hrát?

JERONIMO
Já sám, Výsosti, neračte mít strach.
Budu vám dělat vraha jedna radost.
Už jsem si promyslel, jak na to.

BALTHAZAR
Koho budu hrát já?

JERONIMO
Velkého Solimana, vládce Turků.

LORENZO
A já?

JERONIMO
Rytíře z Rhodu Erasta.

BELIMPERIA
A já?

JERONIMO
Persedu, statečnou a cudnou.
Tady jsou, prosím, rozepsané role,
abyste se je mohli naučit,
a bude-li příležitost, i zahrát.
Vy si musíte někde sehnat turban,
zahnutou šavli a též černý knír
(dáva papír Balthazarovi),
a vy zas kříž, jaký měl rytíř z Rhodu,
(dáva jiný papír Lorenzovi),
a vy se, prosím, račte převléknout
(dáva jiný papír Belimperii)
za Phobe, Floru nebo Dianu,
jak sama uznáte za nejvhodnější.
Já si též, pánové, jdu sehnat kostým
a za výkupné od vašeho otce
připravím celou tragédii tak,

že až ji uvidí, tak řekne svět:
„Jeronimo, toť radost pohledět.“

BALTHAZAR

A nebyla by lepší komedie?

JERONIMO

Komedie?

Fuj! Komedie jsou pro prostý lid.
Má-li se však hrát něco před králem,
pak není nad vznešenou tragédii.
Tragoedia cothurnata — přece král
chce vážný děj — ne aby se jen smál.
Musíme mít vše, panstvo, připraveno
k uvedení hned v první večer zábav.
Italští tragédové jsou tak bystří,
hodinu napřed když jim zprávu dáte,
zahrají všechno, co si objednáte.

LORENZO

Věřím. Já viděl něco podobného
v Paříži u francouzských tragédů.

JERONIMO

V Paříži! Že jste mi to připomněl!
Musíme ještě něco udělat.

BALTHAZAR

A co, Jeronimo? Nic nezapomeň!

JERONIMO

Každý z nás musí
hrát svoji roli v cizím jazyku,
aby hra byla ještě pestřejší:
Vy latinsky, Výsosti, já zas řecky
a vy italsky, protože já vím,
že slečna zde studuje francouzštinu,
tak bude mluvit dvorskou francouzštinou.

BELIMPERIA

Chcete mě vyzkoušet, co dovedu?

BALTHAZAR

Z toho však nakonec jen bude zmatek
a nikdo nám nebude rozumět!

JERONIMO

To musí být, protože až to skončí,
ukáže se, k čemu to bylo dobré.
A já svým projevem
a navíc ještě zvláštní pantomimou,
jež bude připravena za závěsem,
všecičko obecnstvu vysvětlím.
Konečně, bude to jen jedna scéna,
vždyť nuda, ta nikoho nebaví.

BALTHAZAR

Co tomu říkáte?

LORENZO

(*stranou k Balthazarovi:*)

My musíme

ho nějak uchlácholít, Výsosti.

BALTHAZAR

Tak do toho. A brzy na shledanou.

JERONIMO

Tu výstroj?

LORENZO

Tu si opatřím.

(*Odejdou všichni krom Jeronima.*)

JERONIMO

A je to.

Teď uvidím, jak padne Babylón,
jak nebesa ho v tomto zmatku zbertí.
A jestli se má hra nebude líbit,
pak jsi měl velkou smůlu, Jeronimo.

| V | 2 |

(*Jeronimova zahrada. Vystoupí Isabella
se zbraní.*)

ISABELLA

Už mlčte, dost! — Vy hnusní vrahové!
Když ani zbožnost ani útrpnost
nepohnou krále k spravedlnosti,
sama vykonám pomstu na tom loubí,
kde zavraždili mého synáčka.

(*Podětne loubí.*)

Pryč, větve, pryč, ohavné haluze
tohoto osudného loubí, pryč!
Pryč s nimi, Isabello! Servi je,
vytrhej jejich kořeny a spal je.
Já nenechám na této zahradě
jediný kořínek, jediný strom,
větvičku, kvítek ani lísteček,
jediné stéblo trávy. Pryč s tím, pryč!
Měly jste zahrady těm vrahům cestu!
Ať je ta zahrada vždy neplodná,
ať je pozemek pustý, ať je proklet
ten, kdo ho nechce nechat ležet ladem!
Východní vítr a mrazivý vzduch
ať spálí rostliny a výhonky!

Ať se na pozemku rozmnoží hadi
a návštěvníci hrůzou šeptají,
zděšení tím, co tady uviděli:
„Zde zavraždili syna Isabelly.“
Zde umřel, zde; zde jsem ho objala!
Zde jeho duch ukazuje své rány
a žádá pomstu nad tou, jež ho nemstí.
Manželi, podívej se za synem!
Můj žal a zoufalství mě předvolaly
ke sporu Horatia s Rhadamanthem.
Pospěš si, choti, ať ti prominou
liknavost při odstraňování těch,
co tvému synovi ukradli dech.
Ty jejich smrt jen stále odkládáš,
nikdo nic nedělá, jen já — a málo!
Proklínám tento strom, ať nerodí,
a stejně proklete buď moje lůno
a tuto zbraň si vrážím do prsou,
nešťastných prsou, z nichž pil Horatio.
(Probodne se.)

| V | 3 |

*(Sín v paláci Dona Cypriana. Vystoupí Jeronimo
a zatáhne závěs; vystoupí vévoda kastilský Don
Cyprian.)*

DON CYPRIAN
Kde máš, Jeronimo, své spoluhráče,
že všechno děláš sám?

JERONIMO
To slouží ke cti,
když autor dbá, aby šlo všechno hladce.
Smím prosit Vaši Jasnost, aby dala
Jeho královské Výsosti text hry?
Vpředu je obsah, co budeme hrát.

DON CYPRIAN
Rád.

JERONIMO
Ještě něco, Jasnosti.

DON CYPRIAN

A copak?

JERONIMO
Buďte tak laskav, Jasnosti. Až král
s družinou vejde na galérii,
hodte mi klíč.

DON CYPRIAN

Jak chceš, Jeronimo.
(Odejde Don Cyprian.)

JERONIMO

Balthazare, tak už jste připraven?
Přineste králi podušku a křeslo.
(Vystoupí Balthazar s křeslem.)
Výborně, Balthazare.
Pověste tabulku s nápisem „Rhodos“.
Už máte nalepený knír?

BALTHAZAR

Jen půlku.

Druhou mám ještě v ruce.

JERONIMO

No tak honem.

Ach, vám to trvá!
(Odejde Balthazar.)

Klid, Jeronimo, klid,
vzpamatuj se a zopakuj si křivdy,
že oni zavraždili tvého syna
i konečně, nikoliv naposled,
že jeho matka a tvá drahá žena
ze zármutku spáchala sebevraždu.
Jeronimo, máš právo na pomstu,
všechno je připraveno pro pomstu,
Jeronimo, spusť konečně tu pomstu.
Zbývá už vykonat jen jedno: pomstu.
*(Vystoupí španělský král, portugalský místokrál,
vévoda kastilský Don Cyprian, Don Pedro a je-
jich družina na galérii; Jeronimo odejde.)*

KRÁL

Teď, Výsosti, užijme tragédii
o sultánovi Solimanovi,
v níž ochotně vystoupí váš syn princ,
můj synovec Lorenzo a má neteř.

MÍSTOKRÁL

Kdo, Belimperia?

KRÁL

A též náš maršál
Jeronimo, na jehož žádost oni
se uvolili vystoupit v té hře.
Tím se my ve Španělsku bavíváme.
Vy jim budete napovídat, bratře.
Vpředu je obsah, co nám budou hrát.
(Dá mu text.)
(Pánové, považovali jsme za správné Jeronimovu

bru, napsanou vícejazyčně, přeložit do angličtiny, aby ji prostý čtenář lépe a snadněji rozuměl.)
(*Vystoupí Balthazar, Belimperia a Jeronimo.*)

BALTHAZAR

*Pašo, Rhodos je náš, vzdej nebi čest!
Dík mějž i svatý prorok Mobamed!
Dostane se ti každé výbornosti,
již může sultán dát a již si žádáš.
Žes dobyl Rhodos, je zásluha menší
než to, žes šanoval křesťanskou krásku
Persedu, skvostnou lampu výbornosti,
jejížto zrak jak zářný diamant
teď nutí bojovné mé srdce sečkat.*

KRÁL

*Výsosti, to je Balthazar, váš syn,
představuje sultána Solimana.
Ten ale umí hrát milostnou vášeň!*

MÍSTOKRÁL

Vždyť ho školila Belimperia, ne?

DON CYPRIAN

To je tím, že on na ni pořád myslí.

JERONIMO

Kéž na vás navrší svět všechno blaho!

BALTHAZAR

Bez Persediny lásky není blaha.

JERONIMO

Nuž staň se Perseda tvou služebnicí.

BALTHAZAR

*Nikolivěk, já budu sloužit jí.
Mně vládnou oči její podmanivé.
Ať předstoupí můj přítel, rhodský rytíř,
mně nade všechno dražší Erasto,
a zblédne Persedu mou milovanou.*

KRÁL

*Tohle je Lorenzo. Podívejte se
do knížky, bratře, koho vlastně hraje.*

BELIMPERIA

Bud vítán, Erasto, své Persedě.

LORENZO

*Ty žiješ! Erasto je třikrát šťasten.
Mně radost nekaží, že padl Rhodos.
Život jde dál, když žije Perseda.*

BALTHAZAR

*Ó pašo! Miluji se! Erasto
a Perseda, ta sultánka mé duše!*

JERONIMO

*Och, Solimane, odstraň Erasta,
a potom rychle získáš Persedu.*

BALTHAZAR

*Erasto je můj přítel. Dokud žije,
Perseda nikdy nezmění svou lásku.*

JERONIMO

Ať zemře Erasto, když trápí Solimana.

BALTHAZAR

Jeť drabý Erasto mým zrakům knížecím!

JERONIMO

Leč je-li vaším sokem, nechať zemře.

BALTHAZAR

*Nuž nechať zemře — to mi velí láska.
Jsem zarmoucen, že Erasto má zemřít.*

JERONIMO

Zdravím tě od sultána, Erasto.

Jsem pověřen ti sdělit jeho vůli,

což je, že vzkazuje ti toto.

(Probodne ho.)

BELIMPERIA

Běda!

Erasto! Solimane, viz! Je mrtev!

BALTHAZAR

*Soliman žije, ten tě utěší.
Královno krásy, nenech lásku zemřít,
milostným okem shlédni na můj žal,
jejž Persedina krása zvětšuje,
dokud se ona nad ním nesmiluje.*

BELIMPERIA

*Tyrane, ustaň v marném namlouvání!
Můj sluch je uzavřen tvým lamentacím,
je necitelný, tupý jak tvůj řezník,
jenž skolil nevinného Erasta.*

*Máš velkou moc, chceš proto rozkazovat
a před tvou mocí Perseda se sklání.*

*Leč kdyby mohla, pomstila by takto
tvé zrádné činy, nešlechtný princí!*

(Probodne ho.)

A pak se pomstí sama na sobě.

(Probodne se.)

KRÁL

Výborně! Gratuluji, maršálku!

JERONIMO

Nu, Belimperia to hraje dobře.

MÍSTOKRÁL

Ve skutečnosti, Belimperie, snad
na syna budeš hodnější, já doufám.

KRÁL

A jak to dopadne s Jeronimem?

JERONIMO

S Jeronimem to dopadne teď takhle:
přestane hovořit cizími řečmi
a já vám to dopovím španělsky.
Možná, že myslíte — což je však chyba —
že tohle všechno je jen výmysl
a my jsme jako všichni tragédové:
dnes umřem podle požadavků hry
— umřem co Ajax nebo římský šlechtic —
a za minutku opět vstanem svěží
a zítra zas diváky potěšíme.
Mýlíte se. Já jsem Jeronimo,
nešťastný otec nešťastného syna.
Naladil jsem svůj jazyk k závěru:
Nechci omlouvat nedostatky hry.
Spíš vám čtu v očích touhu poznat důvod
mých slov. Já vám ho tedy předvedu.
(*Ukáže svého mrtvého syna.*)

To je mé divadlo: nu, dívejte se.
V něm byla moje naděje — už není;
v něm bylo moje srdce — též už není;
v něm byl můj celý poklad — též už není;
v něm bylo moje blaho — skončilo.
Naděje, srdce, poklad, radost, blaho . . .
Za všechno to jsem teď zaplatil draho;
z těch ran unikl dech, kterým jsem dýchal,
a kdo je způsobil, zavraždil mě.
Důvod byl láska — a z ní nenávisť.
Nenávisť Lorenza a Balthazara
a láska mého syna k Belimperii.
Však noc, ten příkrov kletých zločinů,
zdušila smolným tichem krok těch zrádců,
umožnila jim jejich úmysl
zneužít proti mému synovi
mé vlastní zahrady. Ach, Horatio!
Tam syna ubodali, řezníci,
v té noční tmě až k bledé, siré smrti.
On vykřikne — já slyšel, ne, teď slyším
zoufalý výkřik rozléhat se nocí.
Co nejrychleji spěchám za tím zvukem
a najdu syna viset na stromě,

probodaného, jak zde vidíte.

Co myslíte, bolel mě tento pohled?

Mluv, místokráli, tys též ztratil syna,
můžeš-li oplakávat Balthazara;
já stejně nařikal pro Horatia.

A vy, Jasnosti, jehož synáček
si chodil pod sítí, jako by nebyl vidět,
a spílal mi, že pomateně třeštím,
a říkal: „Ať mu Pán Bůh vrátí rozum!“
Jak vám se líbí závěr naší hry?
Podívejte! Zakrvácený šátek,
který jsem po synově smrti s pláčem
namočil do řeky krvavých ran,
schoval jsem ho pro strýčka Příhodu,
skrýval ho na krvácejícím srdci,
aby mi stále připomínal slib,
že s těmi vrahy jednou zúčtují!

Slib už jsem splnil, už mám srdce klidné.
A proto jsem se též proměnil v pašu,
abych se mohl pomstít Lorenzovi,
a jemu jsem dal roli Erasta,
abych ho mohl bez obtíží zabít.
A místokráli, tvůj syn Balthazar,
který hrál sultána a kterého
Belimperia měla ve hře zabít,
tu roli dostal jenom proto, aby
tak ona mohla zničit svého škůdce.
Chudáček malá, vybočila z role:
v příběhu sice je, že měla zemřít,
já jsem však napsal té hře jiný konec,
já jsem měl o ni strach, já ji měl rád . . .
A její láska k oběti té zloby
krvavou tečkou moje drama zdobí.
Tak tady vidíte Jeronima,
té tragédie autora i herce,
jak nese poslední břemeno sudby.
Svou hru však dohraji až do konce,
jako ti druží herci, co v ní hráli.
Tím končí, pánové, mé představení,
já už jsem domluvil — víc v roli není.

(*Běží se oběsit.*)

KRÁL

Slyšíš to, místokráli? — Počkej, vrať se!
Bratře, tvůj syn — můj synovec — je mrtev.

MÍSTOKRÁL

Zabili Balthazara! — Spiknutí!

Vylomte dveře! Zachraň Jeronima!

(Vylomí dveře a zadržít Jeronima.)

Jeronimo! Vysvětli králi, co je.
Nikdo ti neublíží, čestné slovo.

JERONIMO

Výsosti, vám svůj život nesvěřím,
vzal jsem jej dnes vašemu synovi.

Ty zatracený lotřel!

Proč jsi zachránil toho, jenž chtěl zemřít?

KRÁL

Mluv, zrádce! Bestiální vrahu, mluv!

Jsi v mojí moci — já tě donutím!

Proč jsi to udělal? Co provedli?

MÍSTOKRÁL

Proč jsi mi zabil Balthazara, proč?

29/

Zavraždění Gorgony

DON CYPRIAN

A proč jsi mi zavraždil obě děti?

JERONIMO

Jak to zní krásně!

Mně bylo moje dítě stejně drahé
jako vám vaše, vaše nebo vaše.

Váš Lorenzo zavraždil mého syna.

Je mrtev Lorenzo i Balthazar.

Konečně jsem se tedy řádně pomstil.

Kéž jim teď ještě odplatí i nebe

a ještě hrůzněj mučí jejich duše!

DON CYPRIAN

A kdo ti pomáhal v tvém strašném záměru?

MÍSTOKRÁL

Tvá vlastní dcera Belimperia.

Balthazar padl její vlastní rukou,
já viděl, jak ho bodla.

KRÁL

Proč teď mlčíš?

JERONIMO

Nejmenší svoboda, již mohou vládcí poskytnout lidem, je nechat je mlčet. Tak mi ji dopřejte! Já prostě nechci mluvit a nebudu. To musí stačit!

KRÁL

Přineste mučidla. Ty vlastizrádce, já už ti ústa otevřu!

JERONIMO

Ach ano,
můžeš mě mučit. Jeho syn mě také už mučil zavražděním Horatia. Jenomže nikdy ze mne nevynutíš to, co jsem odpřisáhl, že neporuším. Můžeš mi klidně vyhrožovat dál: má msta mě těší, jejich smrt mě blaží, vyrvi mi srdce, jazyk ti dám sám.

[*] JERONIMO

Víte to jistě, že jsou mrtvi?

DON CYPRIAN

Jistě.

JERONIMO

A váš syn také?

MÍSTOKRÁL

Žádný to nepřežil, jsou všichni mrtvi.

JERONIMO

V pořádku. Pojdte, buďme přáteli; můžeme přitisknout své hlavy k sobě: tahleta oprátka nás unese.

MÍSTOKRÁL

Ten ďábel! Jak si je sám sebou jist!

JERONIMO

Sám sebou jist? A ty se tomu divíš?
Já dneska viděl pomstu, místokráli,

PETICE SLUŽEBNÍKU
LORDA STRANGE
TAJNÉ RADĚ
(ASI Z ČERVENCE 1592)

*Urozeným a vznešeným pánům, pánům tajným radám
Jejího Veličenstva. Vaším Milostem od nejpokornějších
služebníků pozdrav!*

*Vaše Milosti! Ježto naše společnost je velmi četná
a naše výdaje neúnosné, cestování po celém království
jakož i jeho prodlužování bude nejjistějším prostřed-
kem, jak nás rozdělit a rozptýlit, čímž budeme nejen
zničeni, ale navíc nebudeme s to sloužit Jejím Veli-
čenstvu, jakmile se Jejím Veličenstvu uráčí pro nás
poslat. Také užívání našeho divadla na jižním břehu
Temže, kvůli němuž se lidé dávají převážet na řečený
břeh a zase zpátky, přináší tamějším chudým převoz-
níkům nemalou pomoc. Když tam při nynější dlouhé
přestávce nesmíme hrát, tito chudí mužové z tobo mají
značnou ztrátu a jsou vlastně téměř zničeni, jak si také
jedním hlasem stěžují. Naši i jejich poniženou prosbou
a petici k Vaším Milostem tedy je, abyste z obzvláštní
milosti ráčili zrušit onen zákaz a povolili nám znovu
užívat řečeného divadla. Nejen my, ale i značná síla
chudých lidí se pak bude za Vaše Milosti modlit.*

Vášich Milostí pokorní prosebníci

*Jeho Milosti urozeného pána Strange
služebníci a herci.*

[Z. H.]

*/ Nahrazuje předchozí verše „Jak to zní krásně ... vyrvi mi
srdce, jazyk ti dám sám.“ (Pozn. překl.)

a tím se ze mne stal pyšnější vladař,
než který třímal kdy španělské žezlo!
Kdybych měl životů, kolik je hvězd,
a čekalo mě stejně tolik rájů,
všech bych se vzdal a přidal bych svou duši,
kdybych tě viděl v tomhle tratolišti.

DON CYPRIAN

Mluv! Kdo ti pomáhal v tvém strašném
záměru?

MÍSTOKRÁL

Tvá vlastní dcera Belimperia.
Balthazar padl její vlastní rukou:
já viděl, jak ho bodla.

JERONIMO

Jak to zní krásně!
Mně bylo moje dítě stejně drahé
jako vám vaše, vaše nebo vaše.
Váš Lorenzo zavraždil mého syna.
Je mrtev Lorenzo i Balthazar.
Konečně jsem se tedy řádně pomstil.
Kéž jim teď ještě odplatí i nebe
a ještě hrůzněj mučí jejich duše.
Natolik jsem se s pomstou zkamarádil,
že je mi každá smrt už jenom k smíchu.

KRÁL

Chceš si z nás tropit šašky? — Mučidla!

JERONIMO

Sem s nimi! Zatím budu mučit já vás.
Vy prý jste míval syna, a váš syn prý
se měl oženit s vaší dcerou, vidíte?
Vy jste též míval syna, že? To byl
synovec králův, hrdý, dobrý taktik,
mohl se dožít španělského trůnu,
kdo ví? Mám dojem, že to takhle bylo.
Já jsem ho zabil — touhle rukou, víte?
Já ho bod do srdce — touhle rukou,
podívejte se — kvůli Horatiovi,
jestli jste o něm někdy slyšeli.
Oběsili ho v zahradě jeho otce.
Donutil vašeho chrabrého syna,
aby se vzdal, když ještě chrabřejší
syn váš ho kdysi v jedné bitvě zajal.

MÍSTOKRÁL

Dál neposlouchám, ohluchněte, smysly!

KRÁL

Zřítí se nebe! Pochovej nás v troskách.

DON CYPRIAN

A zahal celý svět ponurým mračnem!

JERONIMO

Já si teď za svůj výkon zatleskám!
Nunc iners cadat manus!
Na důkaz toho, že už dohrávám,
vyrvi mi srdce, jazyk ti dám sám.
(*Ukousne si jazyk.*) *].

KRÁL

Jak je ten bídák strašně zatvrzelý.
Vidíte? Raděj si překousl jazyk,
než by nám prozradil, co chceme vědět.

DON CYPRIAN

Může však ještě psát.

KRÁL

A jestli všechno řádně nevysvětlí,
vymyslíme tu nejkřutější smrt,
jakou kdy připravili bídákovi.

(*Jeronimo ukazuje, že potřebuje nůž, aby si mohl
přirážnout pero.*)

DON CYPRIAN

Chce nůž, aby si přiříz tupé pero.

MÍSTOKRÁL

Zde je. A radím ti, piš čistou pravdu.

KRÁL

Pozor, můj bratr! Zdržte Jeronima!

(*Jeronimo probodne nožem vevodu a sebe.*)

Byla kdy doba takto plná hrůz?
Můj drahý bratr! A můj následník,
naděje Španělska po mojí smrti!
Odneste jeho schránku tělesnou,
ať můžem oplakávat jeho smrt
a dát ho pohřbít, až se rozední.
Teď už jsem svého rodu poslední.

MÍSTOKRÁL

Ty zase, Done Pedro, posluž nám,
ujmi se těla nešťastného syna
a přivaž ho i se mnou, lkajícím,
k hlavnímu stěžni lodě bez posádky.
Pak ať nás ženou vichry, mořské proudy,
až k prudkým vírům štekající Skyllly
či do ohavných tůní Acheronu,
abych moh oplakávat svého syna.
Pro nás dva není ve Španělsku místa.
(*Trubky hrají smuteční pochod, španělský král*

*jde s pláčem za tělem svého bratra a portugalský
místokrál odnáší tělo svého syna.)*

(Vystoupí duch a Pomsta.)

DUCH

Všechny mé naděje se splnily,
krví a pláčem končí moje tužby.
Don Horatio byl zavražděn v loubí,
Serberina zastřelil Pedringano,
Pedringano byl lstivě popraven,
Isabella spáchala sebevraždu,
Balthazara probodla Belimperia,
vévoda kastilský a jeho syn,
ten lotr, padli rukou Jeronima,
Belimperii stih Didonin osud,
Jeronimo si sáhl na život:
ta podívaná blaží mého ducha.
A teď poprosím krásnou Proserpinu,
abych směl, jak to sama rozhodla,
se příjemně připojit k přátelům
a nepřítelům se mstít krutě dál.
Horatia přivedu na pole,
na nichž se válčí, ale neumírá.
Isabellu dám do zástupu žen —
lítostí pláčí, necítí však bolest.
Belimperii pustím k radovánkám
pro krásné královny a čisté panny,
nakonec odvedu Jeronima,

kde Orfeus nás věčně dojíhá.
Pověz mi, Pomsto, ty to nejlíp víš,
jak ostatním mou zlobu projevíš?

POMSTA

Svrhnu ti je do nejhlubšího pekla,
kde jsou jen Fúrie a muka vleklá.

DUCH

Teď, sladká Pomsto, k tobě přání mám,
že způsob mučení jim určím sám.
Pusť Titya ze spárů toho supa
a Cypriana dej na jeho místo,
Lorenza ke kolu namísto Ixiona,
mileneč ať svá muka opustí
(Juno zapomene a odpustí);
Chiméře na krk přivaž Balthazara,
ať oplakává svou krvavou lásku
a na nás vidí, co všechno dal v sázku;
Serberino ať valí balvan věčně
a Sysiphos si odpočine vděčně;
falešný Pedringano za svou zradu
ať máchán je ve vroucím Acheronu,
v plamenech žije, stále umíraje,
rouhá se bohům, jejich jménům laje.

POMSTA

Sestupme k přátelům a nepřítelům:
prvním dát rozkoše, druhé všanc zlům.
Na světě smrt snad jejich bolest smyje,
teď jim však začne věčná tragédie.